

Dnešek

ROČNÍK II.

V PRAZE 7. SRPNA 1947

CENA Kčs 3.50

Prostá žena dostává vysvětlení

FERDINAND PEROUTKA

Revoluce pátého stavu

Dr FRANTIŠEK KAFKA

»Pan Smith přichází«

MILAN MACHOVEC

Benderovci se blíží . . .

MICHAL MAREŠ

Propaganda, která zabíjí

JIRÍ SLÁDEK

Stíny průmyslové koncentrace

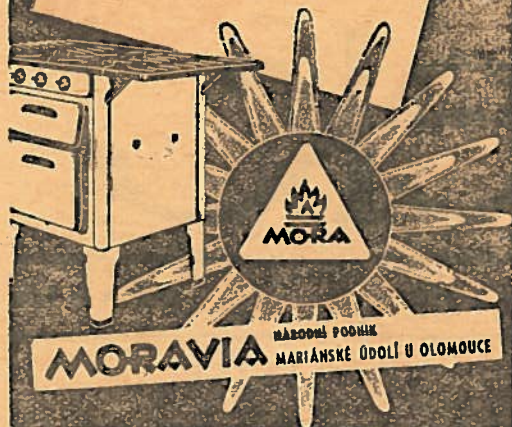
Inž. JOSEF JÄGER

K trampotám jednoho bývalého politického vězně

FRANT. LOUBAL

Školská reforma — Štědrost nad rozpočet — Je to opravdu tak jednoduché? — Zpověď partyzána — Dotaz — Bude nás více či méně? — Přidáme jim, chudákům? — O nové buržoasii — Jak by odpověděla finanční správa — Je třeba plakat? — České knihy na Slovensku — Listárna redakce

Za 3 Kčs
 uvaříte oběd. Ano, tak levné
 a přitom rychlé je vaření na
 plynovém sporáku MORA.
 Prohlédněte si sporák MORA
 v železářském obchodě.

Posdrav jara-
BÖNBÖNY

Kafa

STAROPRAMEN

JAR VÁM CHUTNÁ?
 PŘESVĚDČTE SE! RADOST VIDĚT A POPÍTÍ
 SMÍCHOVSKÝ PIVOVAR · NÁRODNÍ PODNIK

TABÁK PODLE CHUTI DO PAPIRKŮ

Dětem

OBSAH DNEŠKA Č. 18: Dr. JAROSLAV NOVÝ: Stíny americké finanční pomoci. — Dr. FRANTIŠEK KAFKA: Co bude s Německem? — BOHUMIL BÍLEK: Pojmy z národního hospodářství. — MICHAL MAREŠ: Poslední slova sebevrahova. — Inž. JAROMÍR SOUČEK: Vyhledky civilisace. — Školská reforma. — Lid si vládně sám. — Odpovědnost starších. — O vesnici. — Druhý dluh. — Kůzné metry. — Jak by odpovědělo ministerstvo financí? — Einstein a atomová energie. — Nad jednou parohou deskou — Nad mezinárodním průmyslem.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 26. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 39.

Revoluce pátého stavu

Revoluce je změna společenského pořádku; děje se obvykle cestou násilnou; může být však i revoluce nenásilná a nekrvavá: revoluce jen duchovní. Bývají podmíněny dlouho před tím působícími materiálními změnami společenskými a změnami ideových proudů, které ovládají společnost. Revoluce sama, i když prudce mění společenský řád, nebývá sama o sobě již novým výbojem, nýbrž petrifikuje, nově zakořeňuje a utvrzuje to, k čemu společnost myšlenkově již vlastně dozrála. Pravdu měl Mazzini, když před více než sto lety rozpoznal onen konservativní ráz myšlenek, uplatněných francouzskou revolucí. Někdy patří k vyvrálým pouze vůdcové, někdy i velké masy. Rozhodná je doba, po kterou se mohou rozšiřovat myšlenky formující revoluci a stupeň vzdělanosti mas. Dobře to lze pozorovat v přípravě Velké revoluce 1793, rodící se daleko před Cromwellem v myšlenkovém světě anglickém, v práci Encyklopedistů, v názorech Rousseauových i v americké reformační myšlence Lidských práv. Ne jinak, i když nakonec soustředěnější a v menší skupině revolucionářů proběhla příprava k Říjnové revoluci 1917: od Komunistického manifestu z r. 1847 ke Kapitálu a k dalším spisům Marxovým a Engelsovým, přes organizační práci socialistických stran evropských až ke sžíravě poznavačské cestě a práci Vladimíra Iljiče Lenina, jenž výbojem myšlenkové jiskry předstihl ruskou dobu o dvě, tři generace. Znamenala-li Listopadová revoluce pro Rusko předstih společenských podmínek ruských, nebyla co do svých zjištění ničím, co by již nemělo sociologický podklad v hospodářských poměrech vyspělých průmyslových zemích západní Evropy.

Víme, co obě tyto nedávné revoluce znamenají. Francouzská znamená vítězství třetího stavu, městské i venkovské buržoasie, nad dosud vládnoucími stavy šlechty, duchovenstva a krále. Ruská znamená vítězství čtvrtého stavu, pracující třídy, nad stavem třetím, v jehož rukou bylo dosud vlastnictví výrobních prostředků. Třetí stav hlásal r. 1793 osvobození heslem volnosti, rovnosti a bratrství; jakmile však nabyl moci, ovládl společnost a, jak praví jeho kritika, zneužil moci jen ve svůj prospěch. Čtvrtý stav svůj cíl doklaroval jasně programem diktatury proletariátu, která mu umožňuje zmocnit se všech prostředků řídicích center společnosti. Beztrždní společnost je ideálem až v daleké, nesmírně daleké budoucnosti. Nutno zjistit, že není dosud theorie, jakou cestou ze stavu třídní diktatury dospět světa beztrždního. Vyvlastnění výrobních prostředků není ještě touto cestou.

Vědomě tu bylo užito terminologie a charakteristik, kterých užívá marxismus, aby bylo zřejmo, v jaké slepé uličce se nalzáme v budování společnosti. Z theokracie přešla společnost k monarchii, zprvu výlučné, později omezené stavy. Konstituční monarchie s ochranou lidových práv nebo liberalistická demokracie odpovídá vládě třetího stavu; stát, jenž se ve jméno diktatury proletariátu zmocnil všech výrobních prostředků a ovládá všechna politická centra společnosti, představuje vládu čtvrtého stavu. To jsou vývojové formy typické, vedle nichž je možno zjistit ještě řadu forem smíšených. (To, co na příklad jsme se rozhodli uskutečnit v Československu my košickým programem a jeho pražským doplňováním, je forma smíšená. Je to snaha o syntésu výsledků Velké revoluce a Listopadové revoluce: vláda třetího i čtvrtého

stavu za vzájemné kontroly, při níž vlastnictví závažných zdrojů hospodářských je třetímu stavu odňato. To nechť nám nezakrývá situaci společnosti vůbec.)

Hořejší vývoj, jež tak správně postřehl T. G. Masaryk ve »Světové revoluci«, je tedy vždy vývojem a přístupem dalších a dalších společenských tříd k moci; každá ze tříd, usilujících o uplatnění, bojuje o moc, bojuje o výlučnost své moci a může-li, zbavuje se moci třídy dosud vládnoucí.

Pokusme se vystihnout postavení inteligence v této společnosti! Po celou dobu vývoje společnosti byli to téměř výlučně vždy silní, nikoliv moudří, kteří ovládali společnost. Snad v theokratickém úseku dobovém, v náboženském zřízení monotheistickém, lze spatřovat směr obou skupin, pokus nejen o ovládnutí, ale i o řízení společnosti, řešení, jemuž se již vyhnulo křesťanství výrokem o císařově císaři a božím Bohu. Nikdy od této chvíle nebyl muž, jenž v soudobém pojetí byl považován za vzdělance, ničím jiným, než sluhou jiných zájmů, zaměstnancem svých pánů. Ve všech dobách, a nejjasněji ve stoletích posledních až k dnešním dnům, tu je inteligence začleněna jako výkonná či pomocná ruka vládnoucí třídy; skupina více méně opomíjená, jakmile splnila svůj úkol. To je postavení byrokracie našich dnů, oné byrokracie, bez níž mocný stát nemůže být o nic méně, než bez ní mohla býti liberalistická demokracie. Vždy se tato netvořivá inteligence pohybuje ve znamení myšlenkového řádu oné třídy, které slouží, od níž bere svůj denní chléb. Toť ona »ideologická nadstavba«, plynoucí z hmotných podmínek, obsažených v době, vytryskla z hospodářských sil, ovládajících současné společenské složky. I čtvrtý stav, došlý nyní moci, používá inteligenci, aby proň pracovala. Ona inteligence, která se opírá o vzdělání jen proto, aby získala svůj životní příjem, vždy a všude může a bude sloužit kterémukoliv chlebedárci. Budiž od tohoto případu rozlišována vůle i nadšení úzké tvořivé inteligence, která, poznavši, že »problém výrobního procesu« je problémem dneška, že je zkrátka věcí srdce i mozku, nadšení i obětavosti současné doby zastat se do nedávna potlačených, rozhodla se bojovat dnes pro uskutečnění vítězství pracující třídy. Třeba tu rozeznávat ve všech vývojových stupních inteligenci námezdnu od inteligence tvůrčí. Ona jenom posluhuje; tato, jsouc přesvědčena slouží.

V tom je i podstata celé věci, podstata, kterou vystihl J. Benda v knize o zradě vzdělanců. Ti, kdo budou vždy držet čistý prapor myšlenky, jsou lidé, oproštění od hmotných nadějí své práce. Budou a jsou to lidé vědy, nikoliv lidé prebend. A právě oni si uvědomují anarchii společenského řádu, i když zdánlivě na sebe bere řád a kázeň. Poněvadž právě o to jde: právě inteligence poznává, že společnost nemůže žít ve vězení, v diktatuře jednoho stavu, i kdyby byly sebeoprávněnější jeho požadavky. A že ani ona nesmí být neustále vězněna službou stavu právě vládnoucímu. Ne, po splnění těchto požadavků musí dospět k vyššímu pořádku, v němž by síly, dosud proti sobě bojující, byly spořádány tak, jako magnet upraví rozmetané a rozházené částice v pevné silokřivky svého pole. Důsledné myšlení vede právě opravdového socialistu k tomu, že konečný cíl není diktatura jednoho stavu, ale harmonie všech. I socialistická diktatura je konec konců protisměrná a protisociální, jakmile dosáhl

utlačený stav svého cíle. Ona »beztrždní společnost« budoucnosti není uskutečnitelná bez pevné myšlenkové stavby. Jestliže každý stav využívá námezdní inteligence k tomu, aby podpořil nebo prováděl svou državu, pak konečné řešení musí nutně být v rukou oné skupiny, která n e n í závislá na tom či onom chlebedárci.

Od dob Platonových — a opět i v Masarykovi — objevuje se čas od času ve filosofii nebo ve spisech politických myšlenka, aby společnost byla ovládána moudrymi. Jen v zámku chvíle stalo se skutkem, co tu bylo myšleno jako řešení trvalé. Jaký rozvoj společnosti nastal však od doby Hellady k době atomu! Jak liší se prostředí Baconových úvah v době, v níž Galileo Galilei odkrýval zákony pohybu země, od dnešního dne, kdy uplatňujeme objevy o jejím jádru, nevědouce si rady s energií, již současní technici uvolnili!

Dr František Ka t k a

poznámky

Štědrost nad rozpočet

V poslední době stále častěji slyšíme o nadměrné štědrosti některých ministerstev k různým akcím, jejichž podpora nepatří do jejich resortu. Zatím co příslušný resort svá věnování pro tyto akce musí uvádět do přímé souvislosti se svým přesně vymezeným rozpočtem, ministerstva ve věci nekompetentní (a svůj *raison d'être* věčným překročováním cizí kompetence obhajující), jsou kavalírsky štědrá ze státních peněz na konto dobré pověsti ministerstva příslušného. Vyhlíží to sice překrásně, když kterýsi z ministrů na schůzi významně vědecké společnosti může prohlásit, že se rozhodl dát na tuto vědeckou společnost milion, ale v jaké je pak situaci ministerstvo pro subvencování vědy kompetentní, když jeho podpora jednotlivým vědeckým institutům je přesně limitována rozpočtem a když kompetentní ministr (ministr školství a osvěty) nemá dispoziční fond, kterým by mohl na nekompetentní štědrost svého kolegy odpovědět kompetentní štědrostí? Zákon, vymezující přesně a jasně příslušnost jednotlivých resortů, zákon, znemožňující překročování kompetence suchou cestou, je zákonem, kterého by bylo třeba snad nejvíce ze všech zákonů. Pak ovšem i železné ruky parlamentní úsporné a kontrolní komise, aby už jednou tomuto nepřislusnému kavalírství bylo zabráněno, a aby resort proti resortu nemohl provozovat to, co by pozorovatel právem mohl nazvat meziresortní demagogií.

Jiří Z h o r

Je to opravdu tak jednoduché?

Atomová puma se stala jedním z hlavních poválečných kazimirů. Mnoho bystrých hlav se snaží jí přijít z vědeckých i jiných důvodů na kloub. Lidé, kteří hodně vědí o tom, jak se rozbíjejí atomy, vkládají do svých článků a přednášek opatrně: s n a d, m o ž n á, p r a v d ě p o d o b n ě, když hovoří o atomové pumě. Jsou však lidé, kteří jsou ochotni to vyložit velmi rychle:

»Atomová puma? V podstatě je to náramně jednoduchá věc. Hlavní je trefit jádro atomu. To radium se už samo sebou od přírody rozkládá. Jde jen o to urychlit ten rozklad tak, aby z toho byl výbuch.«

I diví se náhodný posluchač, proč USA a Anglie řadu let musily shánět desítky a sta nejbystrějších hlav, investovat sta milionů dolarů, stavět továrny s desetitisíci zaměstnanců, aby dostaly atomovou pumu, když je to — tak jednoduché.

Podobně je tomu s tryskovými letadly. České názvosloví není dosud na tolik ustáleno, aby mohlo přesně vyslovit, vyjádřit rozdíly mezi různými typy motorů. Obrázky i modely těchto motorů jsou velmi, velmi složité. A přece jsou lidé, kteří tryskový motor vysvětlí obratem:

»V podstatě je to raketa, jenomže místo střelného prachu je tam benzín. A pracuje tak rychle, že už ani vrtule nestačí, a proto to letí bez vrtule.«

V tomto prostředí nepřekvapuje, že ani penicilin »v podstatě nic není«.

»V podstatě je to plíseň, která jde na jiné plísně a bakterie: hlavní je vypěstovat tu plíseň tak, aby byla hodně čistá.

Je to složitá výroba a v těch továrnách to vypadá jako v pivovaru.«

V pivovaru? Tu je maličká stopa, podle níž je možno najít, proč někdo dospěl k názoru, že penicilin v podstatě nic není. Ten, kdo tak usoudil, nečetl knížku o penicilinu, kde by se dozvěděl, že výroba penicilinu je přece jen trochu složitá: četl však jeden článek v novinách, kde autor byl v továrně na penicilin, zjistil, že je to opravdu velmi složité a že má jen dojem, že to vypadá jako v pivovaru.

Jak vznikají tyto názory o jednoduchosti něčeho, co je často pravým opakem jednoduchosti? Jistě je v tom rys doby, v níž technika stále přichází s něčím novým a přichází s tím tak jistě, samozřejmě, že nakonec musí vzniknout dojem, že to vše, s čím technika přichází, musí být velmi jednoduché. Ale hlavní příčina je asi v nesprávné popularisaci. Je jistě prospěšné popularisovat vědecký a technický pokrok. Záleží však na tom: jak? Je nesnadné vyložit výsledky dlouhých a obtížných pokusů, složitých teorií, ne právě srozumitelných teorií tak, aby tomu porozuměl každý, kdo má trochu zájmu. Nemá pak divu, že výklady zjednodušují více, než je zdrávo a než odpovídá skutečnosti, a že pak vzniká dojem: vždyť je to tak jednoduché! Ze už na to někdo nepřišel dříve! Popularisace vědeckého a technického pokroku je nutná. Má však svoje meze. Plopatený názor o atomové pumě nebo radaru, tryskovém motoru nebo televizi nezpůsobí neštěstí. Ale může působit škodu špatná popularisace nejnovějších lékařských poznatků. Bude-li rozhlas vysílat deset přednášek o deseti nemocích, najdou se posluchači, kteří na sobě zjistí neklamné příznaky všech deseti nemocí, o kterých hovořil rozhlas.

Najít meze popularisace je velmi obtížné. Nejlépe je, najde-li se dobrý odborník, který dobře vládne perem a který dovede se vymyslet do duše čtenáře, a dovede odhadnout, co a jak je možno vyložit přístupným, snadno srozumitelným způsobem. Ale to bývá jen někdy. Proto by bylo prospěšné věnovat pozornost populární vědecké literatuře tak, aby opravdu prospívala a nepůsobila zmatek. V lidech je sklon k zjednodušování. Má světla i stíny. Proto i přílišná popularisace vědy, vedoucí k zjednodušování, škodí. Když ne jinak, i tím, že lidé si představují jednoduché leccos, co je dílem velké, složité, vytrvalé a odávané práce.

V. G.

Zpověď partyzána

Maturoval jsem začátkem června 1942; do mého překládaní Tacitovy Germanie zaznívaly do zkoušební síně otevřenými okny v pravidelných intervalech popravčí salvy z Kounicových kolejí — byla to doba II. stanného práva. Na podzim 1942 si mne pozval pracovní úřad, a dokonaleým stylem afrického otrokáře mne poslal jedné deštivé, listopadové noci jako pomocného dělníka do Říše. Seděl jsem v rohu kymácejícího se vozu na svém kuřáku a vzpomínal na domov a rozloučení. Otec se zamračenou tváří přecházel po pokoji, a matka vzlykala: »Kdybys šel, chlapče, jako československý voják na frontu, neukápla bych ani slzu — když však ty, český student, musíš jít pracovat pro Němce — to mne bolí a trápí — proč jsme jen tak bezmocní? Kdo to zavinil...?«

Ve Vídni nás vyhodili z vlaku, a pod ozbrojeným dohledem odvedli do »lágru«. Hrozné slovo, a ještě hroznější dojmy. Tam jsem po prvé poznal, co jsou to blechy, štenice, špina a svrab. Ve dne dvanáct hodin těžké práce a v noci mluvívá trýzeň obtížného hmyzu. Úmysl Němců byl zřejmý: ubít nás duševně i tělesně tak, abychom už nikdy nebyli schopni odporu, i za cenu snížení pracovního výkonu.

Tam, v cizím, nepřátelském prostředí, jsme se snažili slepit alespoň trošku střešiny bývalého rozbitého života, a tak oživit vědomí lidské důstojnosti: národní písně při harmonice a kytáře, mužstvo v kopané, šachové turnaje, besedy, debaty a vzpomínání na domov a vlast. Učili jsme se poznávat — a nenávidět Němce. Dávali nám zřetelně a bez masky najevo, že jsou nadlidé a my, Slované, že jsme méněcenná rasa, dobrá jen k otročině a to ještě jen po dobu války. Pak po jejich vítězství...

Tak plynulo naše živoření. Jen někdy radostnější záblesk — Stalingrad. Paulusova armáda, zajatá u Stalingradu, sestávala převážně z rakouských horských sborů. Tehdy vlály ve Vídni černé prapory a tehdy Němci uviděli po prvé na vídeňských zdech ohnivě »mene, tekla«. Tehdy se můj pohled setkal s bleskem očí chlapce od Sávy a od Dněstru, a rty zářely jedině slovo — heslo: Stalingrad.

Přišlo léto 1944 a s ním úspěchy Spojenců na západě i na východě. Tehdy jsem se domníval, že nastal čas, kdy nutno přejít od dosavadní pasivity k aktivnímu boji. Moravské

hory a lesy skrývaly partyzány a my jsme s nimi měli spojení. Vyzval jsem chlapce, kteří měli odvalu a chuť, aby šli se mnou, a sám jsem příkladem uprchl první. To bylo 26. srpna 1944. Následovalo mne 10 chlapců — mezi nimi i Jihoslovan Stevan Mihajlovič. Tak začala moje partyzánská činnost — nejužasnější, ale i nejstrašnější údobí mého života.

Než jsme si vystavěli bunkry v lese, bydlili jsme u společlivých sedláků. Já jsem byl u Franty S. v S. Měl tři malé děti. Nikdo nepochopil, jak mně bylo, když jsem se díval na ty malé děti a uvědomoval si, co by se s nimi stalo, kdyby... Němci nebyli rytířským soupeřem nikdy, ani v době své největší moci, natož v době, kdy mleli z posledního. S jakou prostou a samozřejmou statečností nás přijala Frantova žena, i když věděla anebo tušila, kdo jsme. S důvěrou mi kladla malou Mařenku do náručí k pochození, a malého Jarku, školáčka, posílala za mnou, za »strýcem-študentem«, abych se podíval na jeho početní úlohy. Zdvoujnásobil jsem své úsilí, abych co nejdříve mohl odejít do lesa a snížit tak ono procento nebezpečí, které přinášela partyzánská činnost celému kraji.

Početní stav naší jednotky stoupl, a bylo nutno pak některé další skupinky převést a usídlit v jiných úsecích. Bylo absolutně nutno navazovat tyto partyzánské skupinky na místní společlivé lidi, ježto bez tohoto kontaktu a spojení nebyla partyzánská činnost vůbec možná. Při těchto pochůzkách jsem také přišel a pobyl nějaký čas v L., kde jsem poznal rodinu S. Decra z této vážené rodiny nám často přinášela až do bunkru v lese jídlo, prádlo a obvazy. Jak divně se vyjímalala ona, mladá, roztomilá a nězná dívka mezi námi, špinavými a zarostlými chlapy.

Poznal jsem z těchto pochůzek mnoho lidí a celou stupnici charakterů. Poznal jsem lidi, před jejichž mravní výškou a idealismem jsem stál v pokorném obdivu — a poznal jsem také lidské charaktery, že jsem měl živelnou touhu zašlápnout je jako červy. Poznal jsem lidi, kteří mi nedali ani kousek suchého chleba, a poznal jsem lidi, kteří mi nabídli sebe i celou svou rodinu.

Mnoho jsem toho neudělal — nějaká ta přepadení, destruktivní akce — to je vše. Dělal jsem jen to, co bylo úměrné našim silám. Holýma rukama jsme přepadli a ozbrojili četnické stanice, a tak se ozbrojili. Je však těžké bojovat revolvou proti automatům, kulometům a pancéřovým pěstím. Jestliže jsme nemohli využít překvapení, měli jsme jen malou naději na úspěch, ba vůbec uniknutí. Zpravodajská síť Němců pracovala v lednu a únoru 1945 dokonale. Jen namátkou si vzpomínám: 18. I. 1945 kolem 19. hod. jsme měli srážku s německými četnicí v Hodoníně u Kunštátu; v 19.05 bylo alarmováno SD a Jagdkomando v Letovicích; v následujících minutách se řítilo padesát po zuby ozbrojených Němců autem ke Kunštátu, a v tutéž dobu vyrazilo Jagdkomando z Doubravniku a Lysic. Kruh se uzavíral, a běda tomu, kdo v něm zůstal. (Doklad: originál dálnopisu v zemském archivu v Brně).

Spolupráce s ruskými paradesanty přinesla větší průbojnost. Byli to stateční chlapci a vyznali se ve svém řemesle lépe než my, a měli alespoň automaty. Obdivovali jsme jejich veselou, trochu flegmatickou povahu, jejich otužilost, živelnost a houževnatost. Po namáhavých nočních pochodech, promáčení, unaveni, jsme se my Češi sotva dovlekli do bunkru. Rusové však klidně ještě pobesedovali, pojedli syrové cibule, zapili kořalkou, a — ničevé — usnuli zdravým, klidným spánkem. Tož, takové to bylo...

Po květnu 1945 jsem se vrátil domů; byl jsem poněkud tělesně i duševně unaven, a tak jsem odpočíval — a vzpomínal. Ztratil jsem většinu svých nejllepších přátel, jichž jsem si tak vážil — osaměl jsem. Byl jsem však příliš sobecký, abych se nedovedl radovat z tohoto prostého faktu, že jsem se dožil jara 1945. Bylo to opojné poznání: moci žít zase jako slušný člověk. Dům, byt, vana, kůl a pravidelné jídlo — to byly věci, kterými jsem se kochal. V takovém opojení jsem žil, až až... jsem se zase pomalu začal zajímat o náš veřejný, svobodný život, jinými slovy o to, co jsem také trochu pomáhal tvořit a za co padlo tolik mých nejllepších známých. S úžasem jsem pozoroval po květnu 1945 vynoření tisíců a tisíců t. zv. partyzánů za pět minut dvanáct, o kterých jsem neměl nikdy ani tušení. Úžas můj se měnil dokonce v odpor, když jsem viděl, jak drze se ohánějí svými ranečky »zásluh«, nastavují dlaně a opou se na vedoucí místa. Měli o své činnosti spoustu dokladů a »bumáček«, a lid jim věřil. Já jsem neměl nic, ba naopak, měl jsem falšované osobní průkazy, a proto jsem musel s klidnou tváří snést poznámku novopovězeného úředníka, to že jsem asi divně individuum, a že si na mne musí dát pozor. Ba, byl jsem — nechápal jsem totiž

mnoho věcí, které se v té době daly, a zřejmě jsem nevěděl dost dobře a jistě, zda jsem si to nebo ono nepředstavoval snad jlnak v debatách na lágru a v bunkru, kdy jsme si malovali, jak si to všechno jednou v tom našem svobodném státě zařídíme.

Události šly tak daleko, a »činnost« těch partyzánů »za pět minut 12« byla tak »úspěšná«, že přišla doba, kdy jsem se vůbec musel stydět za to, že jsem byl kdysi také partyzán. To však už byl ale také konec mé trpělivosti, a já jsem viděl a poznal, že musím jít znovu do boje, tentokrát za dobré jméno a pověst českého partyzána. Dnes už jsem v proudu tohoto boje a nepolevím, dokud pošpiněný, poplivaný prapor českého partyzána, pod nímž padlo tolik statečných a čestných mužů a žen našeho národa, znovu nebude vliat vysoko nad naši vlasti.

Dolmeč

Dotaz

Sleduji dosti pozorně noviny i rozhlasové zprávy, ale dosud nikde jsem se nedočela, kdo financoval tu neb onu manifestaci, oslavu, festival atd. Pokud je pořádají jednotlivé korporace či politické strany, je to otázka zvláštní a tázat se mají právo v první řadě jejich členové.

Jlnak je tomu se slavnostmi, kterým se říká mezinárodní, státní a pod. Uvedu příklad: Aníž bych chtěla upírat hodnotu dorozumění mezi národy prostřednictvím mládeže, chtěla bych vědět já a tisíce mně podobných, kdo platí výlohy, spojené s festivalem mládeže. Že je nemohou uhradit příjmy ze vstupného na uspořádaných podnikcích, je pochopitelné. Kdo vlastně za tímto podnikem stojí, to jest, kdo se заручil svým majetkem za jeho finanční úspěch nebo aspoň rovnováhu? Pochybuji, že by to mohl býtí SÖM, protože je na bílé dni, že Svaz v poměrně krátké době svého trvání nemohl získat z příspěvků svých členů potřebné částky. Hodnoty, které dnes má v zabraných nebo členských objektech, nejsou mobilním kapitálem, kterým by mohl vziaklé výlohy hradit. Vzniká tedy domněnka, že tyto výlohy platí nějakým způsobem stát, to jest my — poplatníci. To je příklad, který máme právě na očích a je jeden z mnoha.

Jsem obyčejný pracující člověk, který musí s těžce vydělanými penězi dobře hospodařit a počítat. Chci stejně dobře hospodařit i s každou korunou daní, které ze svého výdělku odvádím jako svůj podíl na hospodářství státu, to je nás všech. Já já se svým podílem cítím odpovědná za to, je-li to hospodaření dobré nebo špatné. Proto chceme my všichni malí, pracující lidé a poplatníci, aby ti, kteří mají v rukou peníze — prostředky k hospodaření nás všech — podali nám jasný přehled o tom, jak s našimi penězi nakládají. Chceme mít nejen plán do budoucna — rozpočet, který je více méně předpokladem, ale chceme mít i prokázanou nutnost jednotlivých položek ve skutečně provedených vydáních. A chceme, aby naše peníze byly vydávány podle s t u p n ě nutnosti. Nechceme, aby měly přednost flámy, bankety a oslavy před opravdovými povinnostmi sociálními. A chceme mít právo na jednotlivé položky se tázat.

Nejsem škarohlíd a také ne kritik, ale určitě není správné, když ve stejné době, kdy se v Praze pořádají velkolepé slavnosti (a kdy se nepořádají?), dostáváme z ÚRO výzvu, abychom se zřekli ze svého příjmu půl až i procenta ve prospěch České sociální pomoci. Činnost ČSP je jistě dobrá a záslužná a kdo mne zná osobně, ví, že jsem nikdy neodpěla pomoci, kde jsem podle svých sil pomoci mohla. Ale ve smyslu zásad hospodaření prostého člověka vidím příkrý rozpor mezi oslavami, bankety a ohňostroji a mezi žádostí ÚRO o pravidelný příspěvek všech pracujících Sociální pomoci. Je to asi stejný pocit, jako pohled na beznohého člověka, žebračičiho na Můstku ve dnech, kdy tam desítky vojáku a femeslníků stavěly, zdobily a později zase rozebíraly a odváze-ly obrovskou a honosnou tribunu. Podle mého skromného a zběžného výpočtu by jenom obnos, vydaný na úhradu práce tolika lidí, zajistil na několik let pohodlný život člověku, odkázanému na dobročinnost (e spotřebovaném materiálu, o poruchách v provozu, o škodách obchodníků a ostatních národohospodářských důsledcích stavby takovéto tribuny prozatím se neodvažuji přemýšlet). Jaké asi myšlenky se honily hlavou toho beznohého mladého muže?

My, pracující lidé a lidé, řádně plnící své občanské povinnosti, chceme nejen účelné zužitkování svých peněz, ale i rovnoměrné a přiměřené jejich rozdělení. Jistě uznáváme nutnost důstojné reprezentace, ale jen v rámci možnosti a prostředků malého národa a malého státu, zotavujícího se po válce. Až budeme mít kryty všechny opravdu nutné položky

svého rozpočtu, pak můžeme věnovat i přiměřené částky na zábavu a obveselení svoje i hostů z ciziny. Dokud žebra jediný člověk na ulici, dokud jsou slavnosti poskvrněny bídou, dotud jsou prázdná všechna hesla o socialismu. My nechceme poslouchat jen hesla o socialismu, my chceme v jejich smyslu žít. A chci žít na slušné úrovni nejen já sama, ale chci, aby tak žili všichni kolem mne. To není možné, dokud žijí někteří (jednotlivci, korporace, instituce, politické strany) nad poměry, dokud odssávají z celkových příjmů státu bez jakékoli kontroly veřejnosti nepřiměřené částky na svůj nákladný život a někdy i pochybnou existenci. Proto chceme kontrolu a přehled a chceme je takové, abychom jim rozuměli. Podle zákona a podle programů všech politických stran máme na to právo: jsme nositeli moci a odpovědnosti ve svém státě.

Je slyšet i takovýto slabý hlas malého člověka?

J. R.

Bude nás víc či méně?

Až doposud přírůstek v každé rodné znamená újmu pro ostatní členy, někde menší, jinde větší, ale v každém případě újmu různého druhu. Lidé bezdětní jsou volní, ušetření mnohých starostí i námah. Od pferušovaných a často i bezesných noci nad nemluvnaty, úzkostí o zdraví dítěte, jeho ošetřování v nemoci až po školu, vstup do života a starost o jeho budoucnost. Jsou-li pak k tomu ještě i starosti hmotné a tomu tak přece je ve všech případech u nás, pak rozdíl mezi bezdětnými a s dětmi je ještě pronikavější. Toto jistě všechno působilo po léta a výsledek vidíme: Celá řada manželství bezdětných, další pak s jedním nebo nejvýše dvěma dětmi. Tři děti jsou už výjimkou, ale jak dokazují statistické, teprve třetí tedy vyrovnává počet a čtvrté znamená přírůstek. Chceme-li tedy zvýšit populaci, je třeba, aby výhod z menšího počtu dětí bylo co nejmenší, při nejmenším, aby ten rozdíl nebyl tak velký.

Matkám není lhostejno, pro jaký život rodí své děti. Každá, i ta nejprošší, nese v sobě sen o jedinečnosti svého dítěte a jeho schopnosti si násobi láskou. Česká žena a matka má tento cit zvláště vyvinut, což jistě přispívá nemálo k větší kulturnosti celku. Odtud také útek do rukodělné práce. Povyšme tedy tuto práci, školme ke každé i theoreticky a bude tu jakési vyrovnání. Až dosavad každá česká matka toužila mít ve svého dítěte něco víc než nádeníka a dělníka. Co jí dělilo, byla mravní bída a ubohost pracovního prostředí. Je třeba, aby pojem továrna byl čistý jako škola. Do Zlína si mnohé matky pokládaly za čest poslati své synky i dcery bez těchto obav.

Za okupace, kdy bylo u nás vidět radostný zjev přibývání, domnívala jsem se, že to sám národ ve svých kořenech se brání vymírání. Vše mne zajímalo do té míry, že jsem se zeptala v sanatoriu. Podle změní jejích byl onen zjev důsledkem přísných opatření proti umělým potratům. V tomto krásném a prudkém zmlazování národa bylo jen litovati divtánek sotva škole odrostlých, které se prováděly, jen aby nemusely do říše na práci. Dnes je z toho snad řada nešťastných manželství a ještě nešťastnějších dětí. Mnohé z nich jsou posílány od jedné babičky ke druhé, z nichž jedna je mrzutější než druhá, a dítě chřadne. O našich dětských hřištích je škoda mluvit a i zábavní podmínky pro děti, kokotě a houpačky, jsou vykazovány na smetištích a nejoedpornější odpadkové místa.

Dobré by bylo smazat i kraňující společenské rozdíly zejména na dívčích školách zavedením jednotných pracovních školních pláštů. Jednou byla jsem náhodným svědkem toho, kdy matka sedmi dětí šla s pláčem prosit učitelku, aby se ujala její dcery, protože se jí ostatní děti posmívají pro chatrné oblečení. Je jisto, že mnohé z těch posměvačných, co tak ubohé děcko zraňovali, byli jedináci, které na úkor narozených bratří a sester mohly jejich matky oblékat do hedvábí, kadeřit a šperkovat. Bída hmotná, doufejme, bude na ústupu a chudé, obětavé matce i jejím dětem bude zpoznozeno. Půjde však ještě o tu druhou bídu, mravní. Už při pěti dětech bude třeba všude pomocného zásahu zvenčí.

A nyní stránka hospodářská. Na daních přímých měl u nás poplatník slevu na dítě jen do určité výše při dani důchodové (10%). Sleva naprosto nepatrná, tak na trochu cukrátek, nic víc. Za okupace byly zde zavedeny sazby podle vzoru německého a tam, jak víme, výsledek měly jiný, — přes tolik zruštěných jich ještě přibývalo, — ale i to bylo nyní v republice zrušeno. Také na naší elektrice neměli nic plněného po osvobození, než vyhodit dětské kočárky z dopravy. Co se toho za ten rok napsalo a namluvilo, a výsledek? Je to snad malíč-

kost, ale patří k těm ústrkům, jichž čeká na rodiče s dětmi na každém kroku došt.

Příplatek na děti, zavedený nyní s velkou chválou prozatím jen u zaměstnanců ve výši 150 Kčs měsíčně, je jistě dobrým začátkem, ale nestačí ani na celý litr mléka denně. Dokud nebudeme všichni zaměstnanci, bylo by účelné zavést tento příplatek i pro všechny ostatní, a to podle možnosti částkou značně vyšší bez ohledu na potřebnost rodiny. Děti jsou přece všechny stejné, mají stejné potřeby, a právě zde může, a dobře začít s naší demokracií. Však, co komu z rodičů přibude, vybíráme a vybereme přece i jinak.

Slevy na drahách pro rodiny s dětmi byly v některých státech už zavedeny. U nás dosud měli slevu třeba i jen tři členové klubu turistů, ale rodiče třeba i s pěti dětmi, tedy sedm členů jednoho z nejzákladnějších spolků, žádnou slevu nedostali a bída, bylo-li některému děcku nějaký měsíc nebo třeba jen týden přes čtyři či deset let.

Újma v rodině hospodářsky slabší jeví se v tom, že do jídla je nutno přidat vody a přivařit bramborů, ač nakonec zůstane mnohde jen ta voda a brambory. Řešení vyrostli jako z vody, je tedy většinou správné. Odtud také všechno to ostatní, tuberkulóza dětí atd., zchátralost tělesná i z toho, že mnohdy spí po dvou i po třech v posteli, nebo i na zemi a z téže příčiny pocházející méněcennost už ve školním prostředí a pak v životě.

Statistické nás zatím utěšují nepatrným přebytkem nově narozených nad zemřelými, ovšem dodávají hned, že je to prodlužováním věku starých. Je správné, že se radujeme i ze stařeckého zdraví, vždyť běží zase jen o nás a je v pořádku, aby si každý člověk po celoživotní poctivé práci mohl na chvíli pokojně oddechnout. Ale nesmíme zapomenout, že, jak říká Shaw, někdo musí ty staré živit, že nelze upéct chleba na padesát let dopředu.

Myslím však, že k lepšímu počtu než statistické dojde, když se podíváme po svém okolí, ve svých rodinách a v rodinách svých přátel a známých. Je na čase pomoci mladému růstu. Stále se ještě ve škorpivé nevráživosti domníváme, že je nás mnoho, jaksi jeden druhému překážíme, ale můžeme se snadno přesvědčit, jak je každý člověk a každé dítě vzácným a jak je nás málo. Františka Pecháčková.

Přidáme jim, chudákům?

Státním zaměstnancům se vede špatně. Životní náklady stouply — minimálně — na trojnásobek; ale není snad kategorie státních zaměstnanců, u které by se stejnou měrou zvýšily platy. U vyšších kategorií státních zaměstnanců dělá toto zvýšení jen malý zlomek platu.

Dostali jsme se k něčemu, co bychom mohli nazvat inflační sekčních šéfů; tato inflace jde ruku v ruce s devalvací sekčních šéfů. Nechť někdo vypočítá, kolik by musil mít dnes sekční šéf, aby to odpovídalo jeho předválečným příjmům. Ale také není potřeba myslet jen na sekční šéfy a ministerské rady. Také tam dole, u nejnižších kategorií, se žije bídě. Tak bídě, že už častěji čteme: musíme jim státním zaměstnancům přidat; jsou to chudáci. Musíme jim sehnat nějakou výpomoc.

Zde právě je jedna z největších potřeb státních zaměstnanecké otázky: je chápána pomalu jako chudinský, pauperistický problém, jako problém chudáků, kteří se nezaviněně dostali do bída a kterým je nutno nějak bídu zmírňat. K tomu přistupuje další potřeba: státních zaměstnanců je mnoho, jejich hlasy vydávají několik mandátů. I předbíhají se všechny strany, aby ukázaly, že to se státními zaměstnanci dobře myslí.

Je potřeba se dívat na státní zaměstnance jinak, než podle toho: musíme jim přidat, jsou to chudáci. Tak se to dělalo dlouhá léta před první světovou válkou; zdá se, že koleje jsou příliš hluboce vyjeté, aby zvitčel názor, že je potřeba se dát jinými cestami. Nejde o to, zda, kdy a kolik státním zaměstnancům přidáme. Jde o to, abychom si dali do pořádku celou státní administrativu a abychom v této nové administrativě jednali se státním zaměstnancem podle slov: hoden je dělník mzdy své.

Je potřeba státní administrativu upravit podle potřeb a podle hospodářských možností republiky. Je potřeba ji vnitřně upravit tak, aby byla účelná a jednoduchá. Provedeme-li to upřímně a dobře, snížíme náklady na státní administrativu a zmenšíme také počet veřejných zaměstnanců. To je jeden z tvrdých úkolů, který nás čeká. Čím dále jej budeme odkládat, tím bude hůře. Není a nebude snadné říj desetitisícům ve státních úřadech: litujeme, ale musíte si hledat

práci jinde. Bude to tvrdé a bude to bolet. Ale daleko ne tak, jako před válkou, kdy pracovitý člověk si mohl nohy uběhat, aby našel výdělek, který sotva stačil na živobytí. Dnes mladší člověk, který si napíše na několik inserátů, dostane nabídky, které ten, kdo vzpomíná na lidské stíny, hledající práci v hospodářské krizi, čte jako pohádku: bydlení a strava v závodě, možnost rekreace, přijďte, budete vítáni a jste-li co k čemu, hodně vyděláte, těšíme se na vás!

Nedívejme se na holedí státních zaměstnanců chudinsky, pauperisticky. Dívejme se na to jako na jednu ze základních potřeb státu, který musí mít dobrou státní administrativu, odpovídající jeho hospodářským silám, a která by osobními a věcnými náklady neodčerpávala z národního důchodu více, než je zdrávo. Odborníci tvrdí, že tomu tak je. Je potřeba zjistit, co stát nejmenšavěji potřebuje, zjistit, na co máme a nemáme; je potřeba zjednodušit veřejnou správu; už také proto, aby byla opravdu zlidověna. A zlidověna bude tehdy, bude-li tak prostá a jednoduchá, že prostý člověk nebude propadat melancholií v houštině žádostí, instancí, předpisů, vyhlášek, kompetenčních sporů a dokladů. Jednoduchá, prostá veřejná správa stačí s menším počtem zaměstnanců. A pak bude možno provést to, co státní zaměstnanci slyšeli již dávno před válkou: méně státních zaměstnanců, ale dobře placených.

Drobnou pomocí se veřejným zaměstnancům nepomůže. To je léčení rány náplastí tam, kde rána souvisí s vnitřní chorobou. Nepomohou vnější náplasti, ale vnitřní léčení: vymezení úkolů státu, stanovení rozsahu veřejné administrativy, její restrikce a reorganizace. Pak nebude potřeba se dívat na státní zaměstnance jako na chudáky, kterým se má něco přidat.

Moderní stát žije také svojí administrativou. Nelze neuznat, že se velmi často za války i po ní osvědčila. Dnes tato státní administrativa je z jedné strany ohrožována politickým stranictvím a z druhé strany podvýživou mnohých, kteří v ní pracují. Zamýšlení nad rozpočtem malého státního zaměstnance potvrzuje, že slova o podvýživě nejsou nadsazena. Potvrdili by to i lékaři. Ale nejde o to budít soustrast. To by byl ten pauperismus, z něhož se problém státně-zaměstnanecský nemůže vymočat. Jde o více než o státní zaměstnance. Jde o moderní, lidovou veřejnou správu, administrativu. Úsilí, vážné úsilí o ní přinese i skutečný užitek veřejným zaměstnancům.

V. G.

O nové buržoasii

Inž. Josef Teindl žádá v »Dnešku« zcela přátelsky, zda bych mohl přesněji a na větším počtu příkladů popsat, v čem záleží pohodlí oné »nové buržoasie«, která v závodech má na mysli jen svůj osobní prospěch, vysoké platy, velké byty, vily, auta, osobní pohodlí atd. Ukazuje proti tomu, jak velmi málo pohodlný život mají v závodech inženýři, jak u srovnání s dřívějšími inženýry a vedoucími jsou úplnými ubožáky; jak se jim špatně vede, třebaže bez inženýrů sotva lze si představit tvůrčí vývoj v tomto státě na poli průmyslovém.

V poznámce o novém odborářství neměl jsem při slovech o »nové buržoasii« na mysli inženýry. Člověk, který se zajímá o techniku, zejména českou, zajímá se také o lidi, kteří jí představují, o inženýry. Ví proto, že by bylo křivdou mluvit o inženýrech v závodech, v národních podnicích jako o nové buržoasii. Ví, že inženýři nemají usláno na různých. Bylo vypočítáno, že dvouletka je s dvou třetin technika. Z čehož je si možno udělat představu, kolik práce dala dvouletka inženýrům. Rozhodně však nikdo nemůže tvrdit, že skutečná pravomoc a i hmotná odměna inženýrů vypadá podle toho.

Na jednom sjezdu inženýrů byla charakterisována situace inženýrů v nedávné době jako málo záviděníhodné místo mezi dvěma mlýnskými kameny: mezi kapitalismem a dělnictvem. Dostli inženýři to pocítilo po květnu 1945 na své kůži a to tím spíše, že kdo chce psa bít, vždy hůl najde. Ale ani dnes není jejich situace záviděníhodná. Odpovídají veřejnosti a státu za zdoání technických úkolů, sniž vždy mají dosti pravomocí, aby úkoly mohli provést. Velmi často mají velkou odpovědnost, málokdy mají skutečnou pravomoc. Vzpomínám na příklad z nedaleké továrny: byl tam ředitelem inženýr. Odborník. Srostlý s podnikem. Jednoho dne se dozvěděl, že už není ředitelem, že ředitelem je neinženýr, neodborník. Rozhodla politika!

Kde jsem sebral slovo »nová buržoasie«? Slyšel jsem je právě z úst dosti četných inženýrů, z čehož už je vidět, že sami se mezi tuto skupinu nepočítají. A že tento problém

»nové buržoasie« v průmyslu, zejména znárodněném, je aktuální, bylo by možno doložit právě tak střízlivými jako kritickými projevy ministra Laušmana, ale také projevy posl. Zápotockého, některými projevy z ÚNS, diskusí o t. sv. sociálních ředitelích. Nebylo tu sice užito slov »nová buržoasie«, ale bylo jasně doznáno, že v průmyslových závodech, v národních podnicích je mnoho lidí, kteří v první řadě myslí na sebe, v druhé řadě myslí na sebe a teprve hodně daleko myslí na závod. A o této »nové buržoasii« slyší člověk velmi často v hovorech s dělníky v různých průmyslových závodech, s dělníky — opravdu — bez rozdílu politických stran. Ti právě hovoří o této »nové buržoasii« tak tvrdě, ostře, že do této »nové buržoasie« zamíchají i ty, kteří do ní nepatří.

Upřímně vyznávám, že při těchto rozhovorech o »nové buržoasii« v průmyslových závodech, v národních podnicích — ale také v nové byrokracii radím, abychom se vzdali jedné nečestnosti: závidění. Lidé závidí druhým jen proto, že mají více než oni. A má-li poslanec nebo ředitel národního podniku několikrát více, než oni, závidí lidé tolikrát více, kolikrát tyto platy jsou vyšší než jejich příjem. Zde čeká socialistické strany kus výchovné práce: vyloužit lidem, že i v socialismu mohou, ba musí být vysoké platy, že i v socialismu může být velké rozpětí mezi nejmenšími a největšími platy. Dosud socialisté se hlásí k této zásadě velmi stydlivě, neboť se domnívají, že se prohřešují na své minulosti, kdy vytýkali, jak vysoké platy mají ředitelé v tom či onom podniku.

Socialista může s dobrým svědomím hájit vysoké platy s podmínkou, že jsou spravedlivé. Což znamená asi tolik, že odpovídají skutečnému výkonu, že odpovídají průměrnému životnímu standardu národa i hospodářským možnostem podniku. Ale socialista musí odporovat tomu, aby byli velmi dobře placeni lidé, kteří nedají výkon, který odpovídá jejich platu; a takových případů je v znárodněném průmyslu velmi mnoho. Když nic jiného, svědčí o tom nezdravý poměr mezi počtem lidí zaměstnaných v kancelářích a v dílnách. U soustrahu, hoblovačky, u peci je těžko dosíci vzdy, která neodpovídá výkonu; i zde se dají s politickou legitimací dělat různá kouzla, ale daleko ne tak velká, jako v tichých zákoutích kanceláří ústředních. Zde hlavně vyrůstá vrstva, o které dělníci a inženýři hovoří jako o »nové buržoasii«.

Snad mohlo být zvoleno jiné, vhodnější, novější slovo pro tento druh lidí. Ale šlo by jen o slovo tam, kde jde o to, aby počet těchto lidí, kteří myslí jen na sebe, byl zejména v národním podnikání omezen na počet co nejmenší. Budeme si muset zvyknout na to, že lidé, kteří něco dovedou, budou dobře placeni. Hoden je dělník mzdy své. Sovětský svaz dávno upustil od myšlenky: všem stejně. V SSSR je rozpětí mezi minimálními a maximálními platy daleko větší než u nás. V státních úřadech, v podnikání. V době, kdy jde především o zvýšení výroby, výkonu jednotlivce, je spravedlivé, aby platy odpovídaly výkonu, zásluze, práci. Není rozhodující, kolik kdo má, nýbrž co udělá, jakou odpovědnost vzal a plní. Socialismus musí se píně postavit za vysoké platy tam, kde odpovídají výkonu a zásluze. Ale stejně rozhodně se musí postavit proti těm, kteří by chtěli situaci zneužít k osobnímu prospěchu. A takových případů bylo a je víc než dost. Něco bylo v novinách, hodně by pověděli ti, kteří mají na starost znárodnění průmyslu. Každá dobrá myšlenka — a není hned krásnější a užitečnější myšlenka nad myšlenku znárodnění průmyslu — má své příživníky. To je pochopitelné. Příživníci jsou a budou všude. Méně pochopitelné by bylo, kdyby proto mělo stonát znárodnění průmyslu, které beztak má potíže víc než dost. Není potřeba, aby nám v znárodněném průmyslu vyrůstalo to, čemu se říká: »nová buržoasie«, nebo jako to říkají dělníci: jedni odešli a sedli si tam druhí. Čímž mají na mysli ty, kteří zde hledají bezpracné důchody nebo platy neuměřené jejich schopnostem a jejich výkonu.

Shrnuji: psal-li jsem o nové buržoasii v národním podnikání, neměl jsem na mysli inženýry. I mezi nimi je někdy koukol, ale ne tolik, jako jinde. To dělá to zaměstnání. Ale nebezpečí »nové buržoasie« v národním podnikání, nebezpečí lidí, kteří kořistí, když je příležitost, zejména, kdy jí umožňuje politická legitimace tu, je a je vážné.

A přátelsky: nemínil jsem se, inž. Teindle, dotknout inženýrů. Už proto ne, že kdybych nebyl novinářem, chtěl bych být inženýrem. Obojí je zaměstnání — dělá-li je člověk s chutí — trpké, krásné, užitečné. Václav Gutwirth

politika

Milan Machovec

»Pan Smith přichází«

Na plátna našich kin byl uveden americký film »Pan Smith přichází«, který si získal zvláštní pozornost obecnosti. Kritikové dokonce doporučují hromadné návštěvy filmu.

Ale často za jednoznačným přijetím následuje hned debata, neboť když se na něčem shodnou lidé, věčně si odporují, je to obvykle proto, že každý chápe věc po svém. Tak je tomu i v případě tohoto amerického filmu, který nemilosrdně odhaluje vady americké demokracie a západního pojetí svobody. Jedna část našeho obecnosti je nadšena proto, že je tedy pravda, že v Americe svoboda buď není, nebo alespoň špatná, druhá část zase proto, že v Americe je tak velká svoboda, že mohl vzniknout tento film, a (což je ještě významnější), být vyvezen do socialistických států, kdežto u nás si nesmíme pomalu dovolit ani vtip na některou významnou osobnost. Co vlastně chtěli říci tvůrčové filmu, je lhostejné. Ale obě strany, uvažující o poměrech v Americe, shodují se v těchto dvou závěrech:

1. Kapitál v Americe má značný vliv na prostředky propagandy, jimiž mohou jednotlivci působit na veřejné mínění i snahy většiny amerického lidu.

2. Avšak tento vliv není tak značný, aby člověk mohl vzít člověku něco z jeho přirozených práv svobody, zajištěných americkou ústavou, má-li jen dosti vytrvalosti, aby je chtěl uplatňovat.

Socialista pozoruje, že v obou závěrech je skryto čertovo kopyto, že se totiž jednatel musí o svou svobodu nejprve pořádně postarat, a že se mu při tom mohou házet balvany do cesty. Tím však je Američan právě nadšen, neboť věří, že jen tak si člověk dovede svobody vážit. Socialista mu vytkne, že každý člověk není tak silný, aby si dovedl svou svobodu obhájit. Američan odpoví, že není hoden svobody, kdo si ji vlastním úsilím nedovede probojovat. Socialista sice uznává, že v americkém státě má člověk možnost být svobodou, že tedy v Americe není fašismus, ale to je mu málo; lidé by měli ústavou být nuceni k svobodě, možnost je příliš málo, neboť jen u někomu se promění ve skutečnou svobodu. Ale právě zde se mu Američan vysměje, neboť nucení k svobodě pokládá za úplný protimluv. Socialista konečně vysloví své obavy, že vliv kapitálu jednotlivců bude vzrůstat, až se liberální demokracie promění v nový druh fašismu. Američan mu odpoví, že jeho demokratická práva jsou zajištěna americkou ústavou, a že ten, kdo by zítra či pozítří chtěl sáhnout na americkou ústavu, měl by proti sobě celý národ. Nakonec vyjádří socialista svůj údiv nad tím, že někomu může stačit vědomí, že vliv kapitalistických jedinců není absolutní. Podle jeho mínění nemá mít kapitál vůbec vliv na mínění jiných lidí. Američan sice připustí, že není vlivem kapitálu na prostředky propagandy nadšen, je však přesvědčen, že to jinak nejde, že volí ze dvou zel to menší. Neboť i on má své námitky proti socialistickému pojetí svobody a demokracie.

Kdybychom shrnuli jeho pohled na naše poměry do závěrů, odpovídajících našemu pozorování »Pana Smi-

tha«, dopadlo by to takto (dejme tomu, že Američan kritizuje jistý sovětský či československý film):

1. Státní aparát v socialistických státech má absolutní vliv na prostředky propagandy, jimiž jednotlivci působí na veřejné mínění i snahy většiny lidu.

2. Žádná výhrada neexistuje.

V tom je hlavní trumf myšlenkového světa západního demokrata. On má sice překážky, ale přece alespoň může bojovat o své uplatnění kdekoli a jakkoli, ale občan v socialistickém státě se může uplatnit pouze tam, kde mu to jeho vláda dovolí, jinak je smeten. Doklady svého tvrzení má Američan stále čerstvé — a půjčka za oplátku: i on srovnává systém svého odpůrce s fašismem. Marne socialista namítá, že ony zásahy do svobody jednotlivců se dějí v zájmu celku, že účel je dobrý a že nelze srovnávat sobecký vliv kapitalistů s funkcí socialistické vlády. To vše ještě podporuje odpor amerického liberála: jeho pionýrské srdce chce bojovat o své uplatnění v západě jakkoli těžkém, ale vzpírá se pomyšlení, že práva jednotlivců jsou omezována. Socialista uznává veškerá práva svobodného člověka, chce omezit jen hospodářskou svobodu a co s ní souvisí. Američan však mu odpovídá, že socialistická praxe není dokladem tohoto tvrzení, že by šlo pouze o hospodářskou svobodu, háček je konečně už v tom, co vše s ní vlastně souvisí. A konečně — pro Američana je právě hospodářská svoboda ze všech lidských svobod dosud nejzávažnější.

Tak končí debata bez výsledku. Američan je »svobodnější« podle svého pojetí svobody, socialista podle svého. Socialista je smířen s tím, že jeho pojetí demokracie, které chce omezit případy zneužívání svobody, omezuje proto též využívání lidské svobody, což je ovšem opatření proti tomu, aby nás absolutní svoboda nevedla znovu do poroby podle staré známé pravdy, že vše přílišné se zvrací ve svůj opak. Ale toto omezení se nesmí ani dotknout svobody mravních osobností, které po staletí vedou pomalu postupující boj o to, aby se lidé odučili zneužívat své svobody ne vnějším zásahem moci, ale z hloubky mravního přesvědčení lidské důstojnosti. Tento boj je stejný na obou polokoulicích. Sblíží se snahy dobrých lidí všech ras a tříd, a může být jediný pojtíkem za všech okolností, i kdyby ztroskotaly ostatní naděje.

Nesmíme se divit, že naše debata s Američanem o svobodě skončila zdánlivě bez výsledku. Nesmíme se tomu divit právě jako socialisté, vycházíme-li z hmotných a hospodářských předpokladů; vždyť Amerika je země mladá, neboť její hospodářství se sotva zrodilo, kdežto chudší Evropa už po staletí se svým přírodním bohatstvím hospodařila. Ubohá Evropa, zmítaná tolika válkami, hladem, bídou, nesvorností! Spílá-li dnes Evropa Americe, je jako žena, která mnoho zkusila, ale nedovede pochopit, že mladé děvče chce nejprve zkusit totéž, že však se neprosí o cizí moudrosti. My zde se vůbec nedovedeme vztít do duševního světa občana Spojených států, země, opojené mládím a silou; vždyť Amerika dosud nikdy neprohrála válku. Američan zase nemůže pochopit socialistickou péči o celek, poněvadž on neví, co je to ponížení celku, nezažil nikdy to, co se už po staletí znovu a znovu převaluje Evropou; Amerika nedovede pochopit, že unavená Evropa vidí svou spásu v socialismu, Evropa zas nechápe, že Amerika odmítá universální lék socialismu, poněvadž je přesvědčena o svém dokonalém zdraví. Chybami druhého se dosud nikdo nepoučil.

Budeme-li stále křičet, že jen naše pojetí svobody a demokracie je správné, nutíme tím Američany, aby dě-

lali totéž, neboť každý má svou hrdoť a u většiny lidí jsou osobní city průbojnější než myšlení. Naši politikové by měli před každým proslovem a v každé situaci mít na mysli, že hlavní cíl socialismu se netýká vládní formy, ale míru a všelidské spolupráce. Nejhorší nebezpečí pro budoucnost socialismu by nastalo, kdyby měl na západní polokouli budít dojem čistě evropské či snad dokonce slovanské záležitosti. I kdyby již celá Evropa pevně vyznávala socialismus, nepřiblíží to Ameriku k socialismu ani o zlomeček té dráhy, kterou vykoná jednou druhý Roosevelt. A konečně — vždyť i to divoké americké děvče jednou zestárne! Naši hlavní snahou musí být, aby v té době, kdy i Amerika bude rozumnou ženou, nebyla už Evropa mrtva.

To, že v Americe vznikne takový »Pan Smith«, nám musí být dokladem, že i v Americe je dobrá vůle žít v míru, že její svoboda není pouhou frází a že Amerika nezapomene na odkaz Washingtonův, Lincolnův a Rooseveltův, odkaz pokroku lidské svobody!

národní hospodář

Inž. Josef Jäger

Stíny průmyslové koncentrace

Nadpisem mohla by vzniknout domněnka o reportážním zaznamenání některé epicky líčené sociální stránky tohoto úseku života. Není tomu tak. Budeme se zabývatí dosti všedním zjevem příjezdu ranních a odjezdů odpoledních každodenních vlaků a zase jen docela běžných, t. j. dělnických. Jsme ve větším městě, které má velkou kovodělnou továrnu mimo ostatní jinorodé podniky. Přihlédneme k zaměstnancům a jejich ubytovacím podmínkám.

Incipienti této továrny vytvořili ji jako skoro soběstačnou, t. j. vybavili ji hutěmi, kovárnami, rozsáhlými strojírnami a zaměstnali v ní 13.500 zaměstnanců. Továrna jest vybavena rozsáhlými technickými zařízeními, speciálními stroji a skýtá přijatelné zaměstnání jak kvalifikovaným, tak i všem lidem s kladným vztahem k práci. Je přirozené, že kromě postupně se rozrůstajícího města zaměstnává i lidi z okolí, kteří dennodenně dojíždějí do továrny a dnes můžeme konstatovati, že jich jest 6300. Během doby a různými vlivy, z nichž mnohé jsou mimo rámec práce v továrně, jeví se dnešní dojíždění do práce tak, že z uvedeného počtu 1480 lidí používá autobusu, 400 lidí autobusu a železnice a 4450 lidí jezdí dráhou. Krátce 47% osazenstva používá veřejných dopravních prostředků, t. j. bydlí již v okolí města. Podívejme se nyní, co toto vše znamená. Sledujme pouze onu část, která používá obou druhů dopravních prostředků, abychom zůstali u vlaků.

Podrobným sledováním této skupiny zaměstnanců v konkrétní továrně byla sestavena tabulka vzdáleností a zaplaceného sníženého týdenního jízdného této skupiny osazenstva.

Vzdálenost	Počet zaměstnanců	% z úhrn. počtu	Cena za jízdné Kčs
do 10 km	1485	11	41.580
10—20 km	2025	15	91.125
20—30 km	1080	8	62.640
30—40 km	200	1,5	13.400
40—50 km	60	0,5	4.560
Celkem	4850	36	183.305

Pro další závěry stanovme si denní příjem dráhy od této skupiny, který tudíž činí Kčs 30.550.—. Podívejme se kromě toho, jakou váhu musí veřejné dopravní prostředky přenesouti a celkovou práci vyjádřeme v kilogramech-kilometrech. Průměrná váha člověka jest 75 kg, takže při 4850 lidech jest jejich celková váha 127.500 kg (tam a zpět) a

uvažujeme-li různé vzdálenosti, tu dopravní prostředky (na jejichž vlastní váhu vůbec nehledáme) vykonají 11,397.750 kilogram-kilometrů denně jen při dopravě zaměstnanců do továrny a zpět. Tato hodnota populárně objasněna jest tak, jako kdyby 285 lidí v podobném dopravním prostředku objelo celou zeměkouli po rovníku. Snad tato okolnost trochu překvapí, co vše jest skryto v příjezdu a odjezdu dělnických vlaků.

Jest pochopitelné, že zaměstnanci jezdí za prací. Podívejme se však na to trochu obráceně a to co se stane bude-li práce „jezdit“ za zaměstnancem. Bylo řečeno, že továrna má své hutě, které produkují potřebný materiál v různé formě pro své výrobky a strojírnou vytvářejí pak konečný výrobek. Tím, že „pouze“ 4850 zaměstnanců-vlakovců dojíždí za prací, nutno uvažovati toliko část výroby celé továrny, připadající na ně. Podle statistiky průměrně připadalo na každého zaměstnance denně 23,8 kg vyrobeného surového materiálu, takže na „vlakovce“ připadá 139.680 kg. Tento dovezený materiál a zpracovaný na místech pobytu zaměstnanců, dává úhrnou váhu ve tvaru hotových výrobků 43.650 kg. Naskytá se nyní otázka (aspoň prozatím theoretická), zda jest národohospodářsky výhodné voziti 139.680 kg za zaměstnanci a přivážeti 43.650 kg zpět do továrny, t. j. převážeti 183.330 kg, t. j. váhu 4krát menší než 727.500 kg lidské váhy se všemi jejími průvodními slastmi a starostmi jízdy za prací.

Podívejme se na tuto záležitost i s jiného hlediska, aspoň prozatím theoreticky. Přihlížíme-li k různým vzdálenostem a tím i k ceně dovozného, dostaneme, že dovozní původního materiálu (t. j. neopracovaného) říni Kčs 9280.— a odvoz hotových výrobků Kčs 3470.—, čili celkem Kčs 12.750.—, t. j. 2,4krát méně než jsou výdaje zaměstnanců na úžděm.

Nyní se podívejme opětovně na provedený výkon železnice. Převozem jak neopracovaného materiálu, tak i hotových výrobků v tomto případě provede dráha 2.850.000 kilogram-kilometrů. Tato hodnota rovněž populárně vyjádřena (převedená na zaměstnance) představuje opět objeti zeměkoule, ale pouze se 71 lidmi, čili pouhou čtvrtinu původních účastníků.

Celá stať bude se mnohým jevití jako počtářská hříčka pro pobavení, ale není tomu tak. Zamysleme se trochu nad tabulkou vzdáleností bydlišť zaměstnanců a sledujme současně i jejich množství. Docela zprvu si uvědomme, že velká továrna jako taková v žádném případě nemůže docílití toho, aby její zaměstnanci bydleli v nejbližším okolí podniku — jde o rodinné příslušníky ženatých (60%) v počtu 16.600 osob. V ukázaném případě jest 47% zaměstnanců, používajících veřejných dopravních prostředků (inkl. autobus). Nevýhoda podobných podniků jest též v tom, že nutno počítati se značnými výrobními ztrátami, vzniklými fyzickou únavou dojíždějících zaměstnanců a sice ztráty budou tím větší, čím město, kde jest podnik, jest významnější, buď pro okres nebo státní útvar.

Snad by mohlo býti namítnuto, že pro fyzické úkony máme přístroje a tudíž, že je lze vyhodnotiti. Ovšem, všeobecně řečeno, buď máme nebo najdeme snad přístroj, nebo aspoň recept. Jak potom srovnáme jistě značnou část osazenstva — vlakovce (36%) se zbytkem osazenstva? Jaké by měly být výdělky té nebo oné skupiny a lze-li tuto rozdílnost při vyhodnocování výkonu uplatniti v továrně? Lze stanoviti reálně výkon zaměstnance v podobné továrně, která jest tak mnohostranná, jak v našich poměrech bylo usuelním zvykem při budování kovoprůmyslových podniků vůbec? Jest ovšem pravda, ztráty jsou všude, ale je možno zabrániti nebo aspoň zmenšiti ztráty nám dostatečně známe, hlavně známe-li příčinu jejich vzniku?

Dalším sledováním číselných hodnot tabulky vidíme, že podstatná část vlakovců, a to 3105 osob, t. j. 23% všech zaměstnanců, bydlí ve vzdálenosti 10—30 km od továrny.

Tyto údaje jistě neříkají, že zaměstnanci se uchýlili do bezprašného a selankovitého okolí záměrně. Nelze též o vlakovcích mluvit jako o pomocných dělnících, nebo jednoduchých úřednících, jak konečně již 47% dojíždějících zaměstnanců samo říká. V této továrně bylo totiž usuelným zvykem přísně kontrolovat počet dělníků produktivních v poměru k počtu pomocných, neproduktivních dělníků; rovněž význačnou položkou pro výrobu byl vždy počet úředníků k dělníkům. Kdyby tato hodnota nic jiného neříkala, určitě ukazuje, že továrna jest o 23% větší než její okolí vůbec připouští. Když uvážíme, že v tomto městě (obdobně tomu je i na jiném místě) není pouze tato, jinak konkrétní továrna, dojdeme k poznání, že je nutno dnešní plánované umísťování a přesun podniků podrobiti i tomuto faktoru. Nelze zde o žádné ochuzování kraje, nebylo přece nikde řečeno, o které město jde, třeba že jest případ vlakovců vzat ze stávajícího prostředí.

Jak možno podobným případům, které by zasluhovaly detailnější pozornosti, čelit nebo aspoň je omeziti? Velké naše továrny jsou velmi všestranné a přibírají buď z toho nebo onoho důvodu do svého programu výroby, které mnohdy přivodila i okamžitá potřeba nebo možné lepší vyřešení již vyráběného předmětu jinde. V konečné fázi podobné továrny zjistíme, že vyrábí »běžně« velké turbíny, ale i zubolékařské přístroje a nářadí, jiná browningy i obráběcí stroje, jiná opět odstředivky i válečný materiál, jiná zase pušky a traktory a opět jiná největší výkovky a malá vzduchová kladiva. Přihlížíme-li k letmě konstatovaným krajním případům, zjistíme, že jest to vlastně několik továren pohromadě. Zjistíme rovněž, že možno je separovati tak, aby nebyly tak závislé na rozložitém hutním provozu, že jejich separováním najdeme možnost umístění do krajů, odkud přijíždějí zaměstnanci za práci a tak pomůžeme druhému řešení — voziti práci za dělníky.

Podobným řešením našli bychom jistě možnosti zaměstnati aspoň oněch 23% zaměstnanců, kteří dojíždějí až ze vzdálenosti 30 km. Zmizeli bychom mnoho dnes namáhavě řešených sociálních problémů, získali bychom zvětšení výkonnosti zaměstnanců, levější výrobek a zmenšili bychom bytovou tíseň v městě, dnes tak ožehavou záležitost. Nemysleme si, že nelze tento námět použiti při dnešním plánování našeho průmyslu, ovšem musíme znáti, co možno v továrně tak oddělit, abychom nepodlomili hospodářskou výrobu dosavadních hutních provozoven.

Snažme se omeziti počet »vlakovců«!

život a instituce

Propaganda, která zabíjí

(Odpověď dr. Jaroslavu Drábkovi)

Vážený pane doktore,

chci Vás pokládat za člověka, který si je vědom významu československo-sovětského spolenectví a jemuž záleží na tom, aby toto spolenectví bylo co nejpevnější. Chci věřit, že Vaše slova byla vedena upřímnou snahou prospět věci, která je nám oběma v té či oné míře drahá. Domnívám se, že tento předpoklad Vaší dobré vůle mně pomůže lépe uvéstí vše na pravou míru.

Mluvíte jménem nekomunistů, jimž »opravdově vnitřní dobrý poměr k sovětskému Rusku leží vážně na srdci«. Plně sdílím Váš názor, že je svrchovaně důležité, aby k SSSR měli kladný vztah i nekomunisté, celý národ. Bylo by vskutku zlé, kdyby přátelský poměr k Sovětskému svazu se stal znovu, jako kdysi, výhradně záležitostí komunistické strany a předmětem stranického boje. A tady jsme u jedné a snad i hlavní příčiny, jež

podle mého názoru vyvolává u nás neblahé zjevy, jež nesvědčí o přátelském poměru k SSSR v některých našich vrstvách a nad nimiž se právem pozastavujete. Dovolte mi zatím, abych se Vás docela upřímně zeptal, zda nepozorujete, jak vybičovaná protikomunistická kampaň, jež nyní opět stále větší měrou zachvacuje některé lidi, má vést k oslabení sympatií k Sovětskému svazu, ne-li k protisovětské nenávisti? Nepozorujete takřka denně, jak lidé, útočice na komunisty a jejich politiku, s oblibou používají protisovětských pomluv? Řekněte na příklad, proč někteří lidé nepřestávají na českých a slovenských vesnicích líčit »hrůzy kolchozů«, když již tolikrát bylo z kompetentních míst prohlášeno, že na kolektivisaci zemědělství není u nás ani pomyslení?

Ve svém článku mnohokrát mluvíte o goebbelsovské propagandě. Chci Vás upozornit, že právě zde a nikde jinde je zakopán Goebbels a jeho proslulé, ošepané »protibolševické strašidlo«, které třímal do poslední chvíle svého života a které z jeho rukou převzali mnozí dnešní protibolševičtí harcovníci, bohužel nejen zahraniční. Nejde mi o to, brát v ochranu politiku komunistické strany, nýbrž československo-sovětské vztahy, které — doufám, že se mnou souhlasíte — znamenají pro nás příliš mnoho, abychom je mohli dát na pospas stále urputnějšímu stranickému zápasu. Jde mi o to jako odpovědnému funkcionáři organizace, která si vytkla za svůj cíl přibližovat sovětskou skutečnost naší veřejnosti právě na n e s t r a n i c k é m podkladě, a v níž jako komunista v dobré shodě s příslušníky všech stran Národní fronty společně usilují o u v ě d o m ě l ý přátelský vztah všech našich lidí bez rozdílu — i nesocialistů — k Sovětskému svazu.

Podtrhuji slovo u v ě d o m ě l ý, neboť zde je další příčina různých těch neblahých skutečností. Vztahy naší veřejnosti k Rusku jsou stále ještě z velké části živelné a velmi málo se opírají o pravdivé vědomosti o Sovětském svazu. Stačil závan protisovětského větru, který k nám proniknul ze zahraničí, stačila částečná aktivisace několika málo našich domácích nepřátel SSSR, a ukázalo se, že vliv starých předsudků a falešných představ je u mnoha lidí silnější nežli jejich živelné a bezprostřední sympatie. Vždyť po celých dvacet let první republiky zněly protisovětské pomluvy mnohem hlasitěji než pravda o Sovětském svazu. O přirozeném vlivu protektorátní protisovětské propagandy bych ani nemluvil, kdybyste Vy a mnozí jiní nepodceňovali její stopy, které jsou patrné zejména na dnešní mládeži.

Zdálo se, že vítězství Sovětského svazu všechny předtím panující nepravdy o sovětské skutečnosti vyvrátí, a že jejich šíření ustane. Byly to bláhové naděje. Lidé, kteří již roku 1945 obnovovali Svaz přátel SSSR, podobné iluze neměli. Dodnes straší v hlavách mnohých lidí, kterým stačí prostý fakt, že v Sovětském svazu je »jen jedna politická strana«, představa o jakési »totalitě« sovětského zřízení. Málokdo z těchto lidí se snaží poctive vypořádat s tímto faktem studiem politického vývoje Ruska do roku 1917 a po něm. Málokdo z nich se dovede zamyslet nad tím, čemu se v Sovětském svazu říká »morální a politická jednota lidu«, která se projevila ve válce v onom legendárním zápalu celého národa v boji na obranu vlasti, na obranu velkých vymožeností socialismu, která se projevuje v nikde nevidaném pracovním entuziasmu a ve svorné důvěře lidu v sovětskou vládu a ve Stalina. Víím, že v zajetí nepravdivé představy o »totalitě« v SSSR jsou i poctiví lidé. Víím však také, že jsou u nás takoví, kteří této i jiných nevědomostí hrubě zneužívají k systematickému podkopávání autority Sovětského svazu. Mohl bych citovat spoustu přímých i nepřímých obvinění Sovětského svazu, jež se tak často objevují v našem tisku, a s nimiž mám co činit v nekončících diskusích. Vy, pane doktore Drábkou, vidíte »vtloukající propagandu« »Goebbelsovské metody« atd., já však vidím zmatek v lidských hlavách, způsobený ještě v první republice, a protektorátu ani nemlu

vě. Vidím protisovětské předsudky a vidím kromě poctivých a myšících se lidí také nepoctivce, kteří i u nás organizují protibolševické tažení a šíří protisovětské pomluvy.

A což teprve ten špinavý podzemní kanál šeptané protisovětské propagandy, který prosakuje do našeho veřejného mínění a šíří protisovětskou, goebbelsovskou náказu? Hledáte bůhví kde »propagandu, která zabíjí«, jako byste nikdy neslyšel, jak se kolem Vás vypráví o sovětské rudě, která je špatná, o textilu, který není, protože se vyvážá do Ruska, o sovětském filmu, na nějž raději nechodit (neslyšel jste nic o řetězových dopisech proti sovětským filmům?) a také na příklad o tom, že Sovětský svaz prý zakázal Američanům přijít v květnu 1945 Praze na pomoc. Ostatně právě o tento výplod šeptané protisovětské propagandy se přece opírá jeden Váš argument o jakési »násilné legendě«, podle níž jedině Rudá armáda zachránila Prahu! Nuže, nějaká podobná sovětsko-americká úmluva nikdy neexistovala, aspoň jsem o tom v žádných důvěryhodných pramenech nenašel ani slova. Nevidím však, co by na té Vaší »násilné legendě« bylo násilného. Jde přece o všeobecně známý fakt: Rudá armáda si namáhavě razila cestu do Prahy a Američané z jakýchsi mně i Vám neznámých důvodů považovali za nutné počkat v Plzni. Tedy Rudá armáda zachránila 9. května 1945 Prahu. To není násilná legenda, to je fakt a pro leckoho u nás ovšem fakt velmi nemilý. (Doufám, že pro Vás nikoliv.)

Dovolte mi ještě, abych Vás u této příležitosti vyvedl z některých jiných omylů či nedorozumění. Především musím konstatovat, že trpíte nepřírozenou asociací představ. Mám zato, že každý poctivý občan naší republiky měl upřímnou radost, když roku 1945 namísto Háchova obrazu se na stěnách objevil všude obraz presidenta Beneše a namísto Hitlerova obrazu portrét generalissima Stalina. Vám však při pohledu na tyto dva obrazy se vybavuje představa obou stínů z protektorátního záhrobní. Nejsem psychopatholog, abych Vám mohl poradit, jak se této nezdravé asociace představ zbavit. Pokud se pamatují, ve všech veřejných místnostech jsem za první republiky vídával vedle sebe obrazy presidenta Masaryka a presidenta Wilsona a nepamatují se, že by to někoho rozčilovalo a že by se naši lidé, kteří by považovali za vhodné volat po odstranění obrazu presidenta Wilsona z veřejných místností první republiky. Dnes však se v různých institucích vyskytují jednotlivci (myslíte, že je to náhoda?), kteří se veřejně či pokoutně pokoušejí odstranit Stalinův obraz, kteří kolem toho vyvolávají velmi nechutné a podivné diskuse, na příklad o tom, že obraz generalissima Stalina ve veřejné místnosti je prý v rozporu s naší svrchovaností. Střelil jste vedle, pane doktore. Nemyslíte, že patřil-li takovýto projev věčnosti Wilsonovi, jehož zásluhy o první republiku nechci bagatelisovat, že nesrovnatelně více si tento projev přirozeně věčnosti zaslouží Stalin, jehož zásluhy nepopíráte a jehož obrovskou popularitu v celém našem národě konstatujete? Nepsal bych o tom, je to trapné; vím, že z velké části podobné pokusy odstraňovat Stalinovy obrazy ztroskotaly o rozhodný odpor drtivé většiny slušných a poctivých lidí. Nezmiňoval bych se o tom, kdyby to nebylo příznačné právě pro tu skutečnou protisovětskou propagandu, která zabíjí československo-sovětské přátelství a kterou Vy nechcete vidět.

Ještě krátce k několika Vaším argumentům. Musím Vás podezřít, že jste asi nebyl ani na jedné oslavě Sovětského svazu, když se přimlouváte, aby na těchto oslavách mluvili též nekomunisté. Pokud jde o Vaše tvrzení, že Sovětský svaz jako hospodářský partner je na jednom z posledních míst, omlouvám Vás, neboť jste svůj článek psal před zájezdem vládní delegace do Moskvy.

Nedávno přineslo »Národní osvobození« noticku nadepsanou »Slavica non leguntur«, v níž na několika pří-

značných faktech se dokládá, jak náš tisk ignoroval kulturní události ve slovanských zemích, mezi nimi v Sovětském svazu. Noticka »Národního osvobození« vůbec nesvědčí o nějakém »vtloukání do hlavy« naopak spíše o nedostatku, že se u nás pro popularisaci SSSR dělá velmi málo, mnohem méně, nežli by se slušelo státu, který je se Sovětským svazem tak osudově spjat.

Myslíte-li to poctivě, tož odložte své stranické brýle, podívejte se dobře kolem a pomozte nám šířit vědomosti o Sovětském svazu a potírat onu skutečnou »propagandu, která zabíjí«, protisovětskou propagandu.

A nyní ještě o poměru k Americe a Anglii. Nikdo v Sovětském svazu a nikdo z přátel Sovětského svazu u nás nepotřeboval cokoliv měnit ve svém poměru k Anglii a k Americe a zejména k demokratickým a pokrokovým silám Anglie a Ameriky, které nejenom existují, ale také, chválabohu, rostou a za svou statečnost si zaslouží obdiv. Není pravda, že by propagandu SSSR provázelo paušální zavrňování všeho, co je americké a anglické. Na druhé straně však spatřuji kolem sebe lidi, kteří neberou na vědomí rozdíl mezi Amerikou Franklina D. Roosevelta a Amerikou dnešní a kteří na nás chtějí, abychom se »líbezně tvářili k špatné hře« (odpusťte, prosím, germanismus, je však na místě, poněvadž ta hra je totiž německá), abychom neviděli, co se děje v anglo-americkém pásmu Německa, co je s reparacemi, jaký je poměr dnešní americké a anglické zahraniční politiky k Jugoslavii, k polské západní hranici, k Jakschovi a jeho irredentistické protičeskoslovenské propagandě, abychom neviděli americké úsilí obnovit porurský válečný potenciál atd. Nevím, zda k těmto lidem patříte, ale považují za nutné zdůraznit, že by to byla pro nás katastrofa, kdybychom podlehlí jejich úsilí a kdybychom si znovu sedli na dvě židle, mezi něž jsme spadli v době Mnichova.

V zápasu, který byl rozdmýchán bez našeho přičinění a také bez přičinění Sovětského svazu, nemůžeme být neutrální a nemůžeme kolísat. J. L. Fischer ve s.ém úvodníku ve »Svobodných novinách« 18. X. 1946 výstižně napsal: »Platonickým ujišťováním o svých sympatiích k t. zv. Západu jsme nezískali a také nezískáme nic. Právě proto však, že chceme získati v očích Západu, ano, že nám velmi záleží na tom, abychom v jeho očích získali, není pro nás jiné cesty kromě té, již jsem naznačil (po boku SSSR a slovanských států. J. S.). Víím, že by bylo pohodlnější rozsvěcovat svíčky všem svatým... ale jsou to věci příliš vážné, než aby je bylo možno takovýmto způsobem obcházet. A nad bezpečnost státu není věcí ani vážnější, ani důležitější.«

Je na čase, aby si všichni u nás uvědomili, že propaganda, která nám doporučuje tvářit se hezky na všechny strany, je také propaganda, která zabíjí, a sice naše bezpečné postavení v poválečné Evropě po boku SSSR a slovanských států.

Prosím, abyste tento dopis přijal tak, jak je míněn. S projevem úcty

Jiří Sládek, generální tajemník
Svazu přátel SSSR v ČSR

do ba a lid é

František Loubal

K trampotám jednoho bývalého politického vězně

V horském městě Žďáru před mnoha a mnoha lety pustil se do práce obuvník Hynek Trojáněk. Člověk houževnatý a drtí. Zapřáhl sebe, zapřáhl svou ženu, a díky této houževnatosti vzmohl se na továrničku. Ale

pána při tom nedělá, dřel dál a měl radost, že se podnik dáří. Samozřejmě chtěl totéž i po dělnictvu. Snad více chtěl, než bylo zdravé. Ale podnik šel. Přišla okupace a s ní ostatní svízele. Trojáněk se pokoušel nějak proplovat, ale neproplovat a dotáhl to na koncentrák. I tam ševcoval a leccos riskoval, když svým uvězněným druhům dal potají kus kůže a podobné věci, za co se vyplácelo před bránou za apelu nejméně 50 ran býkovcem anebo rákoskou na holou zadní část těla. Nebyla to žádná legrace. Ale Trojáněk i to pro kamarády riskoval. Za náletu na koncentrácké dílny byl raněn a zmrzačena mu ruka. To si vysloužil politický vězeň H. Trojáněk, neboť v koncentráku nosil známý červený trojúhelník, který byl odznakem politických vězňů. Když se vrátil takto zmrzačen domů do vlasti, dostal od závodní rady krásný dopis, že je ráda, že se vrátil domů, oslavovala ho jako politického mučedníka a vyslovila radost, že se zase ujme vedení závodu.

Krásné, ba přímo vzorné, že ano? — Ale teď to začne jinak. Z koncentráku zbědovaný Trojáněk měl radost, že ho dělníci a zaměstnanci tak hezky uvítali, neujal se vedení podniku, ale šel se nejdřív léčit, aby se dostal dohromady. A to udělal velkou chybu. Poměry se z idylly začaly vyvíjet zcela neidyllicky. Začalo se říkat, že by to bylo hezké, kdyby si podnik vedli dělníci sami, snad někteří, kteří neměli zrovna nejlepší svědomí, začali vědomě proti Trojáněkově popichovat, že byl asociální, že hrubě dělníkům a dělnicím nadával — víme, že Tomáš Bafa také nebyl žádný krasomluvec — že se paktoval s Němci, že se dokonce v koncentráku špatně s českého hlediska choval, neboť jinak by se býval ani nemohl vrátit, že vycházel s botami vstříc Němcům, dokud nebyl ještě zavřen, že také v koncentráku podplácel Němce a esesáky botami, které si nechal posílat, že cosi vyzrazoval Němcům, ačkoliv Trojáněk neuměl a neumí ani slova německy, snad se naučil v koncentráku známé: Jawohl! Zkrátka a dobře, než se Trojáněk nadál, byl udán lidovému soudu jako kolaborant, dosazena národní správa do jeho podniku, a milý politický vězeň byl vedle, a to naprosto vedle. Štěl se, ježil se, zaklínal se, hledal pomoc u přátel, ale marně. A když byl u lidového soudu osvozen, tož nač je tu malý dekret? A tak jechal milý Trojáněk před tento dekret, dostal u okresu veřejné pokárání, které při odvolání bylo na konec také zrušeno.

Trvalo to dvě léta, než se bývalý politický vězeň Hynek Trojáněk, kterému je dnes přes 60 let, dostal ke své cti. Uchvatitelům nic nevadilo, že jeho žena měla polovinu majetku, i na tu dosazena národní správa, třebaš proti ní se nikdo neodvážil něco nepěkného říci, naopak uznávali, že se celý život dřela, a hodně dřela. Ale národní správa se netázala, zda má manželka Trojáněkova z čeho žít, když už proti Trojáněkově vedli ostrý pohon. Kdepak se takovými maličkostmi zabývá! Že je to nesociální? Kdepak, to jen Trojáněk byl asociální!

Ale mezi tímto soudním a dekretovým kárným jednáním události spěly dále. Trojáněkoví protivníci kuli železo, dokud bylo žhavé. Nechtěli čekat na výsledek soudních řízení — copak je u nás některým lidem do soudních řízení. Pro takové neplatí ani trestní záznamy, neřku-li dnešní soudy. Proto požádali okresní národní výbor v Novém Městě na Moravě, aby provedl konfiskaci Trojáněkova podniku. Při tom dali jasně najevo, jak by se na věc dívali, kdyby to provedeno nebylo. ONV byl v určitých rozpacích, ale na konfiskaci se usnesl, třebaš pak někteří intervenovali u ZNV, aby konfiskaci v odvolání neschvaloval. Ono to tak někdy v naší lidové demokracii bývá, že si někde nechtějí pálit prsty, tož to pošlou výš, ať si to tam vyvaří. A tak přišlo Trojáněkovo odvolání proti konfiskaci na ZNV. Před rozhodnutím rady ZNV navštívila zemskou národní frontu deputace z podniku, která nelfčila Trojáněka v barvách růžových, a přesvědčovala zemské vládce o tom, že musí proto odvolání zamítnout a konfiskaci potvrdit. Byly z toho rozpaky, zvlá-

ště když i mezi Buchenwaldskými v Brně někteří se ozvali proti Trojáněkově, ale, jak se pak ukázalo, nikoliv proto, že by se bývali sami o nedobré chování Trojáněkově v koncentráku přesvědčili, ale cosi slyšeli a ani již nevěděli od koho. Zkrátka, kdosi povídal.

Rada ZNV se dlouho radila, i schůzi přerušila. Na konec to dopadlo tak, že devět hlasovalo pro zamítnutí odvolání a pro potvrzení konfiskace a 10 se zdrželo hlasování. Po dotazu u ministerstva vnitra potvrzeno stanovisko, že těch 9 je většina, když 10 nehlasovalo. Věc šla k nejvyššímu správnímu soudu. Ale pak se v několika z těch devíti hnulo svědomí, zvláště když se to mezi Buchenwaldskými po tom zajímavém hlasování a nehlasování ZNV vyjasnilo, že Trojáněk se choval v koncentráku dobře, ba že riskoval, jak jsem nahoře již uvedl, a tudíž že ho není možno s hlediska koncentráckého označit za kolaboranta, naopak za dobrého Čecha.

A nyní dlouhé uvažování, co s tím hlasováním udělat. Všichni uznávali, že to není v pořádku. Uznávali to vlastně i ti, kdož byli pod určitým tlakem svých straníků. Bylo jasno, že nutno usnesení revokovat. Ale jednou se čekalo, až ministerstvo vnitra potvrdí nebo nepotvrdí to hlasování, snad rozhodne i nejvyšší správní soud, ačkoliv ten čekal na spisy, které se toulaly k vůli tomu rozhodnutí o hlasování z Brna do ministerstva vnitra a zpět. Trojáněk nařikal, stýskal si svým koncentráckým druhům, že vlastně žije z milosti své dcery a že byl připraven nejdříve Němci a nyní námi o výsledky své dlouholeté driny a snažení.

Konečně, když ministerstvo vnitra nepotvrdilo názor, že těch 9 nebyla většina, tu po delší debatě v poslední předprázdnicové radě sprovedli jsme i tento případ se světa a provedli většinou hlasů revokaci usnesení o konfiskaci a zrušili národní správu. Ale to by nebylo v lidově demokratické republice, kdyby tím byla již celá záležitost skončena. Také jsme radost koncentráckého druha Trojáněka tlučili, upozorňující ho, že tím není všechno ještě hotovo. A jak to dopadlo, o tom svědčí tato zpráva »Svobodných novin« z 19. července t. r. Zní:

»Krátká demonstrační stávká. — In. — Město Žďár 18. července. — Již za jednání v úterní schůzi rady ZNV v Brně o zrušení konfiskace továrny na obuv Hynka Trojáněka v Městě Žďáře bylo ohlášeno, že toto usnesení rady ZNV bude mítí vzápětí demonstrační stávkou dělnictva této továrny. Nicméně rada ZNV rozhodla ve prospěch Hynka Trojáněka, jsouc si vědoma toho, že jde o akt spravedlnosti a že konečné rozhodnutí bude stejně ještě vyhrazeno paritní komisi Národní fronty. Mluví-li se v tomto případě o pokusu zašantročit tento konfiskát, je to ovšem nejvyšší povážlivé, uváží-li se, že rada ZNV se rozhodla revokovat své původní usnesení, když se přesvědčila, že udání proti Hynku Trojáněkově je naprosto neudržitelné. Tomuto bývalému politickému vězni měla být nedoloženou pomluvou o jeho chování v koncentračním táboře (připomínám, že brněnský vedoucí redaktor listu Jar. Rejzek byl rovněž v koncentráku v Buchenwaldu, kdy tam byl Trojáněk, právě tak jako vedoucí redaktor tohoto týdeníku F. Peroutka a přirozeně i já sám jsem Buchenwaldský) — vzata nejen lidská a národní čest, ale měl být zbaven také majetku, získaného těžkou a poctivou prací. Rozhodnutí rady ZNV neznamená ještě, že majetek bude Trojáněkově vrácen; to je také nepravděpodobné, musí však za něj dostat přiměřenou náhradu. Za těchto okolností proběhla v Trojáněkově továrně podle očekávání krátká demonstrační stávká dělnictva, která byla po dohodě s ÚRO ukončena prohlášením, že o osudu konfiskátu rozhodne konečně paritní komise a do té doby bude v něm ponechána národní správa.«

Tak daleko tedy dospěl bývalý politický vězeň Hynek Trojáněk se svou továrničkou. Má ještě pernou cestu před sebou, dosáhne-li vůbec toho, aby se mohl do svého podniku vrátit, jak si přeje a touží.

Ale slyšme ještě druhou stranu, jak ta se politicky na celý problém dívá. Komunistická »Rovnost« v Brně přinesla 19. července o stávce ve Žďáru rovněž kratičkou zprávu. Zní:

»Proti zašantročení národního majetku. — Stávka na protest postupu ZNV. — Dělnictvo firmy Trojánka, továrna na obuv ve Zďáru na Moravě, zastavilo včera na protest proti rozhodnutí ZNV v Brně práci a znařilo tak alespoň pro tento okamžik nový pokus o zašantročení konfiskátu. ZNV totiž proti hlasům KSČ a proti rozhodnutí ministerstva vnitra rozhodl o odvolání národní správy z tohoto podniku. Po dohodě s ÚRO byla stávka skončena a případ bude předložen paritní komisi. Národní správa bude v podniku až do rozhodnutí ponechána. Ztracenou pracovní dobu sice zaměstnanci nahradí, ale nevhodný postup ZNV vnáší zbytečný neklid do podniku a ohrožuje zdárný postup dvouletky. Dělníci svým rozhodným vystoupením ukázali, že stojí na strážích proti komukoliv, kdo by chtěl národní majetek nějak zašantročit.«

Připomínám ještě, že revisní zpráva podniku za národní správy nedopadla právě příznivě. Ale co chceš milý politický vězeň Trojánku dělat, když chceš zašantročit národní majetek?

Zatím je výsledek tohoto více než dvouletého souboje neznám. Vstupuje sice do konečného stadia, ale mají nervy politického vězně Trojánka ještě zkusit, než se udělá za celým případem tečka, a to definitivní tečka. A proč? Poněvadž jsi se, Trojánku, z koncentráku vrátil, a při tom máš slušný majetek. Kdybys býval zůstal v koncentráku a nevrátil se vůbec, možná, že by ti postavili před tvou továrničkou pomníček a zařezali si před ním v tom stylu, jak ti napsali to uvítací psaní, když jsi se vrátil. Takto jsi měl co dělat, aby z tebe nebyl kolaborant a zrádce. Asociála se asi neznavíš vůbec!

Michal Mareš

Benderovci se blíží . . .

Fakt je, že na severním a východním Slovensku jsou celé oblasti s přísným výjimečným stavem. Obyvatelstvo od 8. hodiny večerní do 6. hodiny ranní nesmí opustit své domovy anebo jen na zvláštní povolení. Díky přítomnosti benderovců. Stejnou skutečností je, že v celé republice o těchto mužích kolují nejfantastičtější zprávy, přehnané, nejasné, hrůzné, zprávy o vraždění, krveprolití, lupičství a jiné zločinnosti, jakož i o amerických dolarech a jiných hodnotných valutách v rukou těchto desperados. A tak dále. Úřední zpráva o skutečném stavu by jistě přispěla k vyjasnění.

Tlupy benderovců — to jsou muži, kteří nemají co ztratit než život, nebo onu trochu naděje, že se jim podaří proklouznout někam do západních oblastí, neboť čím více na východ, tím jistěji jim hrozí záhuba, namnoze šibenice. Jsou to houfy provinilců vojenských, politických i kriminálních. Dezertéři různých armád, a tací, jimž život vojenský a válečnický se stal něčím, čemu nelze jen tak odvyknout. To bylo a bude po každých válkách. Něco podobného o loupeživých rytířích si vypravuje sám lid slovenský. Nakolik jde o lupičství a nakolik o rytířství, to se časem ještě ukáže. Ale lid má rád historky o Jánošících. Tedy zběhové různých armád, Poláci, Ukrajinci, Rumuni, gardisti, Němci, Charváti a konečně i skupina Francouzů tu prý je. Jak jsem na místě koupil, tak tu prodávám. Výčepem čistého vína by měly být úřední instituce.

Benderovci vedou jakousi nepřilíh nápadnou a dosti tichou drobnou válku a směrují od východu, který pro ně znamená neuprosnou likvidaci, zřejmě na západ. Už se vyskytli jednotlivci na Moravě, jejich touhou je dostat se třeba přes Čechy do Rakous nebo Bavorska a dále, třeba do cizinecké legie, kde by své vojenské řemeslo mohli provozovat pod jakýmkoliv přijatým jménem až do konce života, získat si ostruhy i nové občanství. Jistě mnozí z nich kladou své naděje i v pomoc skutečných reakcionářů. Ale tak mnohý z benderovců by byl jistě rád, jako každý štvaneč, kdyby mohl kdesi v klidu a při poctivé práci vyplnit svůj život. Ale k těmto zploucencům všeho toho, co zanechala válka, patří také ti, kdož již jaksi nemohou odložit pušku, granáty nebo samopaly, tyto jako miminka chované zbraně (zaručující majitelům trochu klidného spánku). O této pestré a jistě nebezpečné společnosti mluví jedni jako o chlapech schopných

všech zločinů, jiní mluví o vojenské kázní, dobré organizaci, vůči lidu namnoze přátelské, ba i o kavalírském vystupování jednotlivců. Důsledek: jednak strach, jednak naznačená již jánošíkovská pověst. Konglomerát živlů v řadách benderovců připouští to i ono. Je jisto, že na účet benderovců se také již přizívoval leckterý lump jiného kalibru, při své zcela soukromé akci. Na Slovensku jest již halas o benderovcích takový, že děti nehrají si na Indiány, ale na benderovce. Zatím co fantasie dospělých je ponechána na pospas informační Sahaře, romance se velmi bujně daří. Když jsem jel přes Moravu na Slovensko, ve vlaku vypravoval, prosím, více než padesátiletý vrchní strážmistr SNB, a pevně tomu věřil, že na Slovensku již padlo na pět tisíc lidí. Co si pak vypravují obyčejní civilisté, lze si představit. Úředně četli jsme zatím jedinou zprávu, a to, že na Moravě byla policejními orgány přistižena čtyřčlenná skupina benderovců, z těch byl jeden zastřelen, jeden chycen a dvěma se podařil útek. Při ústupových šarvátkách a bitkách s polskými ozbrojenými formacemi k nám denně pronikají nové tlupy. Z benderovců se zbavujeme jedině těch, jimž se podaří proběhnout nebo jiným způsobem dostat se od nás na západ a pak těch vyřízených v boji.

Velkým reportérským úspěchem by bylo pohovořit si s benderovci přímo, když už ne s rizikem přímého setkání, tedy alespoň s těmi, kdo jsou v moci úřadů. Také by bylo na místě říci, co je pravdy na tvrzení, že benderovci mají v moci i naše zajatce.

Fakt je, že se skupiny o 40 až 100 benderovcích náhle objeví v obci A. Zrekvírují vše, co potřebují pro živobytí, jednou zaplatí, jindy nezaplatí, a druhého dne se již vynoří třeba ve vzdálenosti 100 kilometrů u obce B. Tam, kde jich nikdo nepředpokládal. Taktika, jak vidno, velmi pohyblivá, a s výtečnou zpravodajskou službou. Je takřka jisto, že značná část benderovců se snaží o získání sympatií mezi lidem a někdy se to i daří. Zejména tam, kde rekvisice je zaplácena dobrými penězi. A koho není dolar alespoň snem?

Jsou přehnané zprávy o velikých ztrátách na životech, ale je také pravda, že na různých místech již tekla krev, při čemž zahynuly i neúčastně osoby civilní, dokonce děti. Benderovci, zdá se, mají taktiku nenapadati naše ozbrojené hlídky, dokud nejsou přinuceni k boji. Zato však klidně vpadnou do služebny SNB a vezmou četníkům zbraně a vůbec vše, co potřebují, neboť nejbezpečnější četník je zajisté nahý četník! O pohyblivosti benderovských čet svědčí na příklad také jejich objevení na západním Slovensku a rekvisice v obci B., v bezprostřední blízkosti Trenčína, před třemi týdny. Pak četa těchto ozbrojených civilistů opět zmizela, jako by se po nich zem slehla. V posledních dnech pak došlo k bojům na polsko-slovenské hranici, během kterých tlupy přeshly slabě obsazené naše hranice, třebaže na leckterých místech jsou policejné-vojenské operace jednotek polských i česko-slovenských společné. Na Slovensku se rozšiřují zprávy, že benderovci oběsí každého žida nebo bolševika, jenž jim padne do ruky. Efekt je ten, že trosky hitlerovským katanům uniklých židů nemyslí pak na nic jiného než na útek do Palestiny.

Je na úřadech, aby řekly jasné slovo o tom, co je pravdy na benderovcích. Jinak ještě dlouho zůstane benderovství, včetně s ním spojeného podzemí, polem pro nejfantastičtější zprávy. Stejně tajemné jsou zprávy o otci tohoto hnutí i celá osobnost Banderova (nikoli Benderova). Právě se o něm, že žije i nežije, že padl v boji, že skončil na šibenici i že je mezi svými a řídí jejich boj, boj prokletých, zoufalých i škodných. Znalec slovenských poměrů, který byl třicet let jako vyšší důstojník v četnických službách, je toho mínění, že řádně provedená vojensko-policejní akce zlikvidovala by benderovské nebezpečí do pěti, desíti dnů. Pro tento případ lze počítat se značnými oběťmi, i když počet benderovců nelze správně odhadnouti. Jde však jistě o stovky, ne-li tisíce lidí, kteří by své životy drazě vykouplili. Dala-li by se celá záležitost likvidovat jinak, to již spadá do kompetence státnického a politického umění. V Polsku se zbavili desetitisíců podzemních živlů tím, že jim nabídli amnestii a beztrčnost do té a té doby. Ti, co neuposlechli, jsou nyní drčení a prchají k nám a zde se spojují s kýmkoliv.

Titulek této reportáže: »Benderovci se blíží«, odpovídá skutečnosti. Jejich cesta směřuje z východu na západ,

jednotlivci nebo skupinky se mohou vynořit kdekoliv. Jakmile přejdou západní hranice, je pro ně po nebezpečí, vracet se jistě nebudou. Ale zatím jsou benderovci mezi námi. A uslyšíme o nich ještě mnoho. Skutečného i fantastického.

otázky a odpovědi

Ferdinand Peroutka

Prostá žena dostává vysvětlení

Ve „Svobodných novinách“ byla vedena diskuse s panem poslancem Zápotockým. V různých časopisech za něj promlouvají i různí pisatelé. V „Práci“, orgánu ÚRO, vyšel článek, který má hned dva nadpisy: 1. „Otevřený list F. Peroutkovi“, 2. „Dostanu vysvětlení?“ Dostanete.

Autorem článku je pamí ů slečna M. Bašová, která sama se charakterisuje takto: „Pane šéfredaktore, jsem jen prostou občankou, kterou zajímá vše, co se děje u nás i jinde ve světě. Sleduji proto Vaši polemiku s předsedou ÚRO, posl. Zápotockým. Protože mnohé Vaše dedukce nemohu pochopit, doufám, že je mému laickému rozumu vysvětlíte“.

Dobrý den, madame. Dovolíte-li vysvětlím Vám nejdříve to, nač se neptáte: jak vznikla tato polemika. U nás často povstane innoho vzruchu a řeči kolem zcela malého jádérka. Účel? Aby jádérko bylo zapomenuto. To byla na příklad podstata celé velké polemiky s panem Gustavem Barešem. Z důvodů, které tehdy dostatečně byly vysvětleny, položil jsem mu otázku: jestliže ta okolnost, že nějaký časopis dá výpověď nějakému svému redaktorovi nebo příspěvateli, obsahuje v sobě ohrožení a porušení svobody, co pak porušilo a ohrozilo svobodu více: když „Svobodné slovo“ dalo výpověď jedinému dr. Trágrovi — nebo když komunistická strana vyloučila a ze svých časopisů vypudila celou svou spisovatelskou elitu, s Vančurou, K. S. Neumannem, Majerovou, Horou v čele? To bylo jádérko. Jaká však slupka se vytvořila kolem jádérka! Čtyřikrát byla tato otázka opakována, čtyřikrát na ni pan Bareš neodpověděl. To ovšem neznamená, že mlčel. Naopak. Napsal o tom, že neodpovídá, šest nebo sedm článků, vydal je v knize, mluvil o Nietzscheovi, o první republice, analysoval poměry na Dálném Východě a v Řecku, rozbíral otázku pokroku a reakce, prohlédl noviny za dvacet let a vytrhl z nich několik vět, otituloval jeden ze svých článků „Aby bylo jasno“, prohlásil na konec, že vše vyhrál. Učnil všechno mimo jediné: neodpověděl na otázku. V románu Saltykova-Ščedrina „Páni Golovlevi“ přijíždí syn v největší tísní, aby poprosil otce o peníze. Otec, přízviskem Jidášek, ho posadí k večeru a praví: okurečku pojez, vodky popij — ale o tom už nikoliv. Ale konec konců má p. Bareš pravdu: každého jednou omrzí se vyptávat když mu nechtějí odpovědět, a člověk se odvrátí od této jidáškovské techniky k jiným tematům, nad nimiž je spíše možno zachovat důstojnost. Otázka, na niž se nedostalo odpovědi, tli ve starých číslech časopisů. Lidé časem zapomenou, že reprezentativní postava komunistické žurnalistiky se bála jedné otázky a že celý mozkový trust komunistické strany nenašel odpověď.

Nyní, madame, dovoďte, abych podal schema své polemiky s p. poslancem Zápotockým. Opět — ja-

dérko ve slupce. Napsal jsem, že se u nás pracuje nedbale; člověk poše do žehlírny dvoje šaty — dostane je zpět propálené. Pan poslanec to reprodukoval takto: znárodnili tam podnik, proto tam propálili dvoje šaty. Zeptal jsem se p. poslance, proč to tak nepravdivě reprodukuje: nemluvil jsem o znárodněném podniku, nebyl to ani znárodněný podnik. Pan poslanec odpověděl: můj dělnický instinkt cítí ve Vás škodnou. Připojil k tomu spoustu úvah, lidé, kteří teď za něj odpovídají, připojují další spoustu úvah, ale otázka stále zůstává bez odpovědi. Myslíte, prosím, že je to správné? Má pan poslanec proto, že jeho instinkt ve mně cítí škodnou, právo nepravdivě reprodukovat moje slova? Pan poslanec také ovšem nadepsal svůj článek: „Aby bylo jasno“. Ku podivu, jak snadno napadají tato slova těm, kteří usilují, aby zůstalo nejasno. Slovo „jasno“ se stalo otrokem a musí provázet každou nepravdu na jejich cestách.

Osobně chápu, proč pan poslanec falešně reprodukoval citát z mého článku: představuje vrstvu, která vládně znárodněným průmyslem; celkem otevřeně praví, že nikdo jiný nemá do toho co mluvit. I vystavuje každého, kdo mluví o nějakých vadách v znárodněném průmyslu, na pranýř jako nepřítel znárodnění vůbec.

A tím se dostáváme k otázkám, které mi kladete.

1. Tázete se, zda podle mého mínění znárodnění u nás bylo jen dílem dělnické vrstvy či zda to bylo dílem celého národa, všech lidí, „kteří si říkají, že jsou dobrými Čechy“ a kteří „všichni jsou tou uvědomělou vrstvou, která si přála znárodnění klíčového průmyslu“. Pravíte, že

„měli jsme v roce 1929 v ČSR 89 procent malých závodů, jejichž výrobní spotřeba činila 10.5 procent při 26 procentech všech zaměstnanců, a velkých závodů bylo jen 3.5 proc, ale s 83 proc. výrobní spotřebou a 62 proc. zaměstnanců“.

Bůh nám zachovej naše prosté ženy! To je skutečný styl zlaté české mámy. Živě si vás představuji, jak vzhlednete od plotny a jak vám ihned přicházejí na mysl ona procenta z roku 1929. Kterému jinému národu se podařilo tak rozšířit tak přesné vědomosti do nejšířších vrstev? Pišete dále:

„V roce 1936 bylo u nás 787 kartelů a syndikátů, z nichž pouhých pět vlastnilo následující kapitál: Báňská a hutní 100,000.000 Kč akciového kapitálu, Bafa 965,000.000 Kč akc. kapitálu, Česká cukerní 88,000.000 Kč akc. kapitálu, Chem. a hutní 237,000.000 Kč akc. kapitálu, Škoda 683,000.000 Kč akc. kapitálu.“

Opět si vás představuji, jak jste uložila děti ke spánku a jak vás spontánně napadají tato data. Či to vyprávíte dětem před spaním — o Báňské a hutní místo o čertovi a o procentu místo o zlém skřítkovi? Proč jsem se nenarodil vaším synem? Jak daleko bych to byl už v mládí mohl přivést pod vaši výchovou! Nebo, madame, nechtěla byste nazdvihnout své hledi? Věřte, že chyby ve stylu jsou nejzrádnější.

Nicméně dostanete odpověď na své otázky. Kdo tedy stojí za znárodněním — celý národ nebo jen dělnická vrstva? Odpusťte, budu-li snad trochu nezdvorný, ale opravdu, jak jsem už jednou řekl, člověk aby nosil jako pes známku na krku, co kdy o znárodnění průmyslu napsal. Zajímáte-li se skutečně

o mé mínění v té věci, nahlédněte do knihy „Tak nebo tak“, kde je to široce vyloženo, nebo si vezměte k ruce články z „Přítomnosti“ z let třicátých. Nemohu po stě stejným způsobem odpovídat na stejnou otázku. Konec konců není novinář automat, který na každé zazvonění odříká svou modlitbičku. Rozumějte, neodpírám odpověď, žádám jen, abyste si ji přečetla tam, kde je dávno dána.

Jen stručně: k znárodnění průmyslu u nás došlo ze čtyř důvodů: 1. z hospodářských a výrobních; moderní výroba a moderní konsum samy rozbíjejí těsný rámec soukromého podnikatelství, i kdyby socialistů nebylo; 2. z rozumových: lidská inteligence neustane, dokud se jí stejně nepodaří ovládnout síly hospodářské, jako ovládla síly přírodní; 3. z morálních: pracující člověk touží po rozšíření své důstojnosti i na pracoviště; pojem svobody tak se rozširuje, že dělník ani v továrně nechce cítit nad sebou pána, jako jej necítí v politice; doplnění demokracie politické demokracií hospodářskou bylo nezbytné; 4. z politických; bylo by neupřímné popírat zeměpisné blízkosti Sovětského svazu vůbec všechen vliv. Ale i kdyby ho nebylo, bylo by k znárodnění došlo. Myslím tedy, že za prvními třemi důvody k znárodnění stála velká většina národa, dělníků i nedělníků; byl to program, který vyhlásila zahraniční vláda v Londýně a který přijaly všechny domácí odbojové skupiny. Byl to skutečný program národní revoluce, sám podklad naší národní jednoty.

To je naše přesvědčení, odpovídající teorii, kterou neustaneme hlásat, že „společnost jako celek, ne jen jako jedna třída, směřuje k socialismu“. Bohužel někteří pozorovatelé cizí jsou, jak se zdá, jiného názoru, toho, který neprávem máte chuť u mne pokárat. Sovětský národohospodář E. Varga, jeden z hlavních ruských theoretiků, činitel bývalé Třetí internacionály a bývalý komisař maďarské vlády rad, od roku 1919 sídlem v Moskvě, napsal nyní článek „Rozličné podmínky k vzniku demokracií nového typu“, který byl uveřejněn v slovenské komunistické revui „Nové slovo“. Píše tam: „Po osvobození ČSR pracující lid projevili svoji politickou vyspělost a obsadili všechny větší továrny. Znárodnění velkého průmyslu v Československu bylo provedeno fakticky naráz, jedním šmahem dělnickou třídou. Vládě, vracející se z emigrace, připadla jen úloha sankcionovat odpovídajícími zákony dokončený fakt“. Nuže, madame, když já jsem vám odpověděl, napíšete nyní E. Vargovi také otevřený list a budete se ho také ptát: dostanu vysvětlení? Nebo aspoň sama mně vysvětlíte, proč se na to moskevský pozorovatel tak falešně dívá? Co z toho učiníte?

Jestliže někdy zdůrazňuji, že socialismus u nás není už možno vyvrátit, že „na to je naše znárodnění příliš politicky zakořeněno, na to je vůle vrstvy, která za ním stojí, příliš pevná a uvědomělá, na to jsme příliš polozeni na východ“ — nehněvejte se pro to. Spíše byste to měla ocenit. Je u nás ještě dost lidí, kterým nutno opakovat: není návratu. Vyskytují se i lidé, kteří se zase začínají zajímat o akcie znárodněných podniků a někdy i projevují chuť je kupovat s jakýmisi nadějemi od bývalých majitelů. Zde je tedy opravdu na místě říci: aby bylo jasno. Těm lidem je třeba ukazovat na všechny síly, které za naším znárodněním stojí. Ty třeba přesvědčovat, že sázejí na kartu, která nemůže vyjít. Národ se musí sjednotit

na společné, reální základně. Velkými písmenami je na ni napsáno: znárodnění. O znárodnění, o svobodě a humanitě musí mezi námi být stejně jasno. Dosud někteří lidé se vzpírají, když se jim mluví o znárodnění, jako se vzpírají jiní, když se jim říká, že za všech okolností mají se svými bližními jednat slušně. Ještě není chuť k nezbytné synthese nového a starého, socialismu a dávného evropského kulturního bohatství, hospodářského a duchovního aspektu. Ano, ukazují a budu ukazovat, že čekat na pád socialismu není v našich poměrech žádný reální program, že, jestliže socialismus pro mnohé lidi není ničím jiným, je pro ně aspoň osudem. A snažím-li se dokázat, jak dovedu, že spekulovat s ústupem socialismu není nic jiného než snění, jehož se žádný realistický smýšlející člověk nemá účastnit — co je to jiného než brát reakci program? Necítím, že za to zasluhuji od socialistů hany. Stále se křičí, že reakce je na postupu a nabývá trufalosti. Avšak křičí se stejně rozhorleně, jestliže někdo této prý rostoucí reakci řekne, že staví vzdušné zámky. Co tedy chcete? Ptali se jednoho mrzutého muže, čeho si vlastně přeje. Odpověděl: a co bych chtěl, to také nechci.

Ostatně není nesnadno prohlédnout podstatu této hry, kterou se mnou už hezky dlouho provozuje p. poslanec Zápotocký. Poněvadž není chuti napravit některé chyby, odčinit některé křivdy a potrestat některé přečiny, poněvadž není ani chuti podrobit samovládě v znárodněném průmyslu veřejné kontrole, musí se najít populární důvod. Co je populárnější než prohlásit za nepřitele socialismu ty, kdo se exponují za nápravu? Potom už jako po másle sjiždějí slova s jazyka. Pak je už možno pod otázkou socialismu pohřbit všechny otázky jiné, mlčet nad surovostmi, necitelně shlížet na křivdy, ignorovat chyby, o jejichž existenci jsou všichni přesvědčeni. To on, Ferdinand Peroutka, proto nechce, aby se v žehlírně propalovaly kalhoty, protože je nepřitelem znárodnění. Je vyloučeno, že by si nepřál propalování šatů prostě proto, že svěřený majetek se nemá nedbalostí ničit. To on proto je proti neschopným ředitelům v znárodněných podnicích, protože chce pomoci kapitalistům. Je vyloučeno, že by vystupoval proti neschopnosti jen proto, že toho neschopnost sama zasluhuje.

To je duchovní útisk. Pravíte, madame, že „p. poslanec Zápotocký je jednomyslně zvoleným předsedou ÚRO a je známo, že mluví jménem milionového počtu odborářů“. A dáváte najevo, že já stojím sám. Nevím, dostal-li p. poslanec od milionového počtu odborářů zmocnění falešně upravovat citáty z mých článků. Avšak ať je tomu jakkoliv, ať je sebe větší hmotná přesila na jeho straně, ať za ním stojí milionový počet odborářů a nejsilnější strana v republice, ať je proti mně podporován údernými četami redaktorů z ministerstva informací a subvencovaných časopisů, já, třeba sám, stavím se proti němu tváří v tvář a pravím, že způsob, jímž polemizuje, není slušný.

2. Líčíte zajímavě život p. poslance Zápotockého, vykreslila jste postavu jeho otce, který v osmdesátých letech minulého století byl rakouskou vládou vypovězen z Prahy, postaven pod policejní dohledku a pořádal ilegální schůze: „tehdy vzkličila v duši chlapce touha vyrovnat se otci hrdinovi v jeho nekompromisním boji uvědomělého revolucionáře“.

Prosím, abyste uvážila, je-li to zcela možno. Revolucionovat je možno jen proti těm, kdo mají moc v rukou. Otec p. poslance žádnou moc neměl, p. poslanec Zápotocký jí má tolik, kolik jí může propůjčit lidově demokratická republika. Nynější pan ministr vnitra Nosek p. poslance Zápotockého jistě z Prahy nepoví. Pan poslanec nemusí pořádat ilegální schůze. Situace v rodině Zápotockých se změnila. Kdyby p. poslanec chtěl jako jeho otec revoltovat proti vládní moci, musil by revoltovat proti sobě. Co tím má být řečeno? Že nelze obléhat pevnosti, které není že v jistém smyslu se p. poslanec dnes nemůže srovnávat se svým otcem a, nucen situací, musí v sobě neopchybně rozvíjet jiné vlastnosti. Odpovědnost, jež mu připadla, přináší v sobě závazek pozitivního myšlení. Moc, jíž nabyt, ho zavazuje, aby chránil lidi proti křivdám, aby přesně odděloval právo od nepráva, aby byl rozhodčím v boji o moc, ne jeho účastníkem. Ve vysoké míře záleží právě na p. poslanci Zápotockém, kolik v našem životě bude dobra a kolik zla. Proto s napětím všichni sledujeme slova, která vycházejí z jeho úst. Proto prosíme osud, aby v něm posiloval státnické vlastnosti. Kdyby toho bylo třeba ke konečnému vítězství dobra, byli bychom ochotni se před ním i osobně ponížovat, jestliže by si toho přál. Ale aby dobro zvítězilo, nemůžeme se zříci jednoho: jasně formulovat, co je dobro, a třeba snášet i hněv za to. Osobně na nás nezáleží. Ale na tom záleží, aby zásady zůstaly jasné i uprostřed politického boje o moc.

Co se stane s revolucionářem, který i tehdy, když mu už připadla všelická moc, stále v sobě pěstuje revolucionářskou psychologii? Bojovné vlastnosti ho pudí, aby stále si vynalézal odpůrce, na nichž vyzkouší svou sílu a odhodlanost. Jak snadno může překročit čáru, jak snadno, nemaje už nikoho, koho by svrhl, se může dostat do blízkosti k těm, kteří mají chuť utiskovat jiné! Každá energie se musí vybijet, také revolucionářská. Jak se vybíjí revolucionářská energie v nerevoluční situaci? Koho si obere za předmět tento stálý pud k činu?

3. Snažíte se, madame, rozplážit obavy, týkající se občanské stránky našeho života, to jest přirozených občanských práv svobodného demokratického občana. Avšak prostředek, jehož užíváte, je zcela nedostatečný. Pravíte: „Přečtete si, prosím, kteroukoli brožuru, pojednávající o socialismu, a uvidíte, že jste bojoval proti fatě morgana“. Ne zcela tak. Skutečnost třeba hledat ne v brožurách, ale v životě, ve skutečích lidí. Znam idealistický ráz socialistických brožurek, vím, že jejich autoři byli úctyhodní muži se srdcem na pravém místě. Ale co z toho? Možná, že u většiny těch místních diktátůrků a tyránků, které jsme zde popisovali, se nahoře na skříní také povalovala nějaká taková zaprášená, nerozřezaná brožura. Možná, že někteří i četli a zapomněli. Nebo se na to prostě — odpusťte — vykašlali. Není našim úkolem posuzovat, co je psáno v brožurě, nýbrž to, co se děje. Mají své osudy knihy... Nacisti, když trýznili celou Evropu, stále si ještě hráli „Viléma Tella“ a mysleli, že za ně mluví slova tohoto bojovníka za svobodu, že oni jsou ti, kdo bojují proti tyranovi. V přijímací síni pražského gestapa bylo napsáno velkým písmem: „Být národním socialistou — k tomu je v první řadě potřeba srdce“. Žádný z vězňů nevzkročil proto s větší důvěrou do těchto místností. Ani u nás není vždy skutečností, co je psáno. Fata

morgana? Madame, oni muži z České Kamenice byli fata morgana — i když jako stín tak dlouho unikali zatčení? Byla to fata morgana, jež tam donutila otce, aby bil syna, a syna, aby bil otce? Předpokládám, že kdyby místní tyran byl fata morgana a kdyby i jeho býkovec byl fata morgana, ona dívka by byla snáze odolala a nebyla by na rozkaz jedla své výkaly. Fata morgana sotva tak ztluče vězněnou ženu, že ona celou noc stráví na kolenou s hlavou v dlaních. Nejde o to, že se to dělo. V každém národě jsou elementy, které si takto mohou počínat ve vzrušených dobách. Ale o to jde, že se to zakrývá a omlouvá, že i spisovatelé byli zmobilisováni, aby vynalezli výmluvy, že se váhá jasně odsoudit toto zlo, že se to nazývá — fatou morganou.

Pravíte dále: „Myslím konečně, že kdyby vám v koncentračním táboře někdo nabízel v jedné ruce namazaný krajíc a v druhé sbírku veršů, že byste dal přednost tomu krajici chleba, poněvadž by vám tak kázal pud sebezáchovy, i kdybyste sebe víc toužil po duševní potravě.“ Musím přiznat, že jen krajně nerad poslouchám takovou řeč. Buď jsme v koncentračním táboře — a pak nechť je to jasně řečeno a nechť nás ohradí ostnatými dráty, anebo nejsme, a pak taková přirovnání nemají smyslu. Jsme, drahá prostá ženo, ve svobodné demokratické republice, a když jsme se do ní vrátili, pominula pro nás tragická nutnost rozhodovat se mezi rukou, která nám nabízí kus chleba, a druhou, která nám nabízí knihu veršů. Svobodný občan je neskromný: chce i chléb i duchovní uspokojení. Goering se ptal svého lidu: chcete máslo nebo kanony? Budeme se my ptát svého národa: chcete chléb nebo svobodu? Není žádného důvodu, abychom tyto dvě možnosti od sebe oddělovali. Prostá ženo, chceme obojí.

4. Konečně přicházíme k zlatému hřebu vašich otázek: za koho mluvím? Máte pravdu, nemluvím za žádnou politickou stranu ani za žádnou mocenskou skupinu. Pokud jde o tuto vznešenost, nemohu se s p. poslancem Zápotockým ani srovnávat. Nemýlím-li se, je vám známo, že „Svobodné noviny“ jsou vydávány Sdružením kulturních organizací. Jestliže jednoho dne mužové, kteří je tvoří, ztratí zájem na tom, aby existoval také nestranický tisk, jestliže se jim znelíbím, jestliže nebudou souhlasit s mým pojetím, že pracovat pro kulturu znamená nejen psát knihy a malovat obrazy, nýbrž i usilovat o kulturu vztahů mezi lidmi, jestliže budou usilovat, že to nedělám dobře, nebo jestliže jejich zájem o svobodu uměleckého tvoření a vědeckého bádání ochabne — pak nemám obrany a musím zlomit své pero. V této době každý pišící člověk patrně musí mít pána. Nuže, mým pánem je toto kulturní sdružení. V tom smyslu, že mi může znemožnit činnost. Pak se o další značný krok přiblížíte k cíli, který patrně máte na mysli: vidět před sebou vyrovnanou řadu stejných novinářských tváří, ze které žádné překvapení vzejít nemůže.

Zatím dovolte, abych vám sdělil své mínění, za koho také ještě mluvím. Mluvím, madame, za argument, mluvím ve jméno rozumových důvodů, které je každému dovoleno zkoumat. Někdy však i já mluvím za instinkt: za pud pomoci těm, jimž je ubližováno. Jestliže někdo spadne do vody — což je skoro takové neštěstí jako když se někdo dnes stane penzistou nebo je označen za asociála či kolaboranta

proto, že někdo pocítil záslusk na jeho majetek či jeho postavení — tu muž, který stojí na břehu, skočí za ním a nevyptává se, kdo ho k tomu deleguje. Jestliže někdo by bil dítě, bez delegování budete se snažit zadržet jeho ruku. Bylo-li prokázáno, že jacísi surovci donutili dívku, aby jedla své výkaly, snažil jsem se, aby surovci byli potrestáni. Mám pocit, že mne delegoval pocit uraženého lidství. Mluvím dále za ty, kteří o to žádají, poněvadž sami ve svém postavení se obávají tak učinit. Doufám, že mluvím za velikou, i když neorganisoanou stranu v národě, která si přeje, aby věci u nás se děly podle zásad rozumu a slušnosti, aby kladl rozumné požadavky? Jestliže novinář vystupuje proti stranické politice, proti zpolitování výroby i státní správy, pak ovšem neočekává, že ho tímto úkolem pověří politické strany, které to vše provádějí. Očekává zmocnění od toho velkého davu občanů, jimž se to také protiví. Bude to kárat — třeba sám — tak dlouho, dokud to půjde.

Spisovatelé a novináři liší se od funkcionářů tím, že nejsou voleni podle přesných pravidel. Volí je čtenáři tím, že je čtou. Začněte, madame, vydávat časopis, vyplňte jej svým psaním, a brzy uvidíte, zda vás čtenáři zvolili, zda mluvíte jen za své zvláštní názory nebo zda vystihujete nějakou potřebu obecnou.

Na konec, prostá žena, se zachovám nedelikátně. Jestliže vám někdo u vchodu do sálu prohlídí legitimaci, je možná nedelikátní zeptat se, jakou legitimaci má on sám. Píší články, a vy jste se zeptala, za koho mluvím. Vy jste napsala článek, a já se ptám, za koho jste jej napsala. Ale již jste na to odpověděla. V úvodu jste řekla: „Jsem jen prostou občankou, kterou zajímá vše, co se děje jinde i u nás ve světě.“ To tedy znamená, že dáváte prostému občanovi právo psát články a vypyávat se na důvody toho nebo onoho. I já jsem takový prostý občan, kterého zajímá, co se děje ve světě. Činím si nárok na totéž právo, jaké máte vy.

Školská reforma

Nevím, jak hodně místa ještě poskytne p. redaktor Dnesku pro dialog mezi mnou a p. univ. prof. V. Hlavatým, a zda je možné naplnat trpělivost čtenářů tohoto časopisu. Ale jak se ukazuje, rozvíjí se pěkná diskuse, kterou vlastně byl Dnesek naší kulturní veřejnosti dlužen. Proto ještě jednou odpovídám na odmítavá slova p. prof. Hlavatého.

Těžko se polemizuje s odpůrcem, který mluví o katastrofě našeho školství, bude-li skutečně návrh školské reformy, jak jej připravilo ministerstvo školství. Je jistě důležité a potřebné, abychom před každým důležitým rozhodnutím v oblastech vědních, kulturních, sociálních, hospodářských a j. si napřed vyžádali posudky vysokoškolských profesorů. Připravujeme ústavu a profesori ústavního práva jsou hlavními poradci. Připravujeme školskou reformu, kde jinde hledat radu, než u vysokoškolských profesorů? Stalo se však již mnohokrát, že se názory těchto mužů vědy diametrálně rozcházel. Co nazve univ. profesor B. Bydžovský štěstím pro školu i národ, nazve univ. prof. V. Hlavatý katastrofou. Univerzitní profesori š. Nejedlý a po něm Jaroslav Stránský dali připravit a předložili návrh školského zákona, a Karlova universita se rozdělila na dva tábory.

V takových případech není jiné cesty, než dát celou záležitost řešit politikům. To se také stane i se základním školským zákonem.

Pan prof. Hlavatý vychází z nesprávných stanovisek a předpokladů. Tak na př. tvrdí, že „... zavedení jednotné školy, povinné pro všechny děti, nutně musí niveau této školy určovat podle kvantity a kvality nadání nejméně schopných. To znamená prakticky »stejně vzdělání (pokud možno nejnižší) všem bez rozdílu nadání...« Pochybuji, že p. profesor Hlavatý při státních zkouškách přizpůsobuje své požadavky nejslabším kandidátům. Žádný učitel a profesor se při své práci neřídí podle kvantity a kvality žáků nejméně schopných. Ani v první třídě obecné školy to nedělá. Úroveň třídy neurčují žáci nejslabší, právě naopak, jsou to žáci nejschopnější, kteří ji podstatně zvedají. Tuto zkušenost získá každý vyučující po několika letech praxe. Kdyby skutečnost byla taková, jak ji líčí p. prof. Hlavatý, pak bychom neměli na školách zjev, kterému se říká »školská úmrtnost«. Ale statistika nás poučuje o tom, kolik žáků na našich školách propadá.

Pokud běží o praktickou stránku, ptá se p. prof. H., zda bude ustanovena zvláštní síla učitelská pro pět žáků, kteří se přihlásí na latinu. Máme školy jednotřídní, dvoutřídní a trojtřídní obecné, na nich se vyučuje náboženství po dvou týdenních hodinách. Jeden vyučující učí i na deseti školách. Bude-li na př. pět hodin latiny za týden, bude to ve dvou nejvyšších třídách školy II. stupně celkem 10 hodin, bude možné ustanovit jednoho učitele na dvě i na tři školy. A jsou ještě jiné možnosti.

Univerzitní profesor by neměl vypichovat platový rozdíl mezi učiteli, kteří jsou na škole, a těmi, kteří byli přiděleni k ústředním školním úřadům. Omlouvat jej může jen neinformovanost. Snad není ani deset učitelů, kteří byli jmenování školními rady nebo vrchními rady, všichni ostatní (inspektoři, ředitelé a učitelé, přidělení do školních úřadů) mají přídavek ročních 1800—5400 Kčs. Pan prof. V. Hlavatý asi neví, že zvýšené odměny za přepočtené hodiny a za vyučování na školách s odděleními ve třídách tento rozdíl namnoze vyrovnaly. A pokud běží o působení, význam a vliv venkovských učitelů na veřejný život, pak ať laskavě promine, ale jako jeden z těch, kdo na těchto ménětřídních školách prožili řadu let svého působení, cítím větší oprávnění tlumočit jejich tužby a oceňovat jejich práci než ten, kdo tuto zkušenost nemohl získat. Kdyby nebylo jasně, že běží o nedorozumění, pak by tato hmotná motivace snah venkovského učitelstva, jak ji vylíčil p. prof. Hlavatý, se musela přijímat jako ponižování nebo jako urážka učitelstva.

Systém dobře organizovaných stipendií, jak pro ně horuje p. prof. H., nemůže podchytit nadané žáky z celé národní podstaty. Zkušenosti se stipendii jsou špatné, a toto řešení se hodí pro méně vyspělou společnost. Výběr stipendistů je tak náhodný, podléhá tolikerym citům, náladám, zájmům a náhodám, že jej nemůžeme doporučit. Příležitost k vzdělání pro všechny děti je víc než náhodné vyhledávání talentů.

Znovu musím opakovat, že čtyřtřídní obecná škola je u nás nemožná. Musíme si uvědomit rozdíl mezi systémem třídních učitelů na škole I. stupně a systémem odborných učitelů pro každý předmět na škole II. stupně. Obtíž základů české vědecké mluvnice se lépe překonávají v páté třídě školy I. stupně, než v I. třídě školy II. stupně. Také o této věci může správněji rozhodovat a usuzovat ten, kdo má zkušenosti s prací na obou školách.

Každodenní zkušenost s dětmi na škole II. stupně nás o tom poučuje, že rozdělení dětí do škol tak, jak jej navrhuje osnova základního školského zákona (I. stupeň 6—11leté, II. stupeň 11—15leté, III. stupeň 15—19leté) je ve shodě s tělesným i duševním vývojem mládeže, odpovídá našemu klimatu, našim potřebám a konečně i naší školské tradici. Vlivy puberty se objevují dříve než ve 14 a 15 letech, jak uvádí p. prof. H., každý vyučující to denně pozoruje. Rozdělit děti ve 13 letech do dvou typů škol by bylo ještě horším řešením, než je dosavadní dělení v 11 letech.

Pan prof. V. Hlavatý neuvádí dobrý příklad, aby srovnal škody, které prý vzniknou zrušením nižší střední školy. Prý podobně by se mohlo říci: protože není možno, aby všichni studovali konservatoř, zrušíme ji a nahradíme ji hudební školou nižší úrovně, kterou mohou navštěvovat všechny děti. — Stát nikoho nenutí, aby navštěvoval hudební školu nebo konservatoř, ale nutí všechny děti, aby navštěvovaly školu I. a II. stupně od 6—15 let. Dává jim stejnou povinnost, ale neposkytuje stejné právo na vzdělání. Píší tento článek na malé vesničce u Týna nad Vltavou. Toto městečko má 12

tříd na chlapecké a dívčí měšťanské škole (v budově 100 let staré, nehygienické, s nemožnými podlahami a lavicemi), chodí tam na 500 žáků. Nejlepší střední škola je v Písku nebo v Táboře. Nemají děti z Týna nad Vltavou a z okolí stejné právo být vzdělávány tak, aby nemusily od jedenácti let denně jezdit 30—50 km do střední školy, chtějí-li studovat na vyšší střední škole? Nemají stejné právo, aby je také vyučovali vysokoškolsky vzdělaní učitelé, aby byly vyučovány v pěkných třídách a budovách, aby jejich škola byla vybavena pomůckami, jako je mají žáci nižších středních škol v Písku a v Táboře?

Konservatoř je hudební škola pro jednostranně talentované jedince, kterou nebudeme rušit, neboť to není škola povinná pro všechny děti. Nikdo nechce a nebude rušit nižší střední školu, naopak se chce, aby přednosti, které poskytovala a poskytuje, mohla dávat všem dětem. Chce se podstatně zostrřit přestup ze školy II. stupně na školu III. stupně, a toto vědomí donutí vyučující na škole II. stupně, aby vypjali všechny své síly, a poskytli žákům nejlepší vzdělání. To je úkolem diferenciacce, která od III. třídy se bude plánovitě starat o svědomitou přípravu budoucích studentů školy III. stupně. Proto se bude žádat, aby také vzdělávání učitelů škol II. stupně bylo stejné jako učitelů škol III. stupně, t. j., aby každý začínal na škole II. stupně a mohl bez překážek přejít na školu III. stupně.

Jestliže někdo vidí v jednotné diferencované škole katastrofu našeho školství, pak je to věc názoru. Pochybuji však, že by vysokoškolské učitelé B. Bydžovský, V. Příhoda, Zd. Nejedlý, Jar. Stránský a j., kteří mají k navrhované reformě kladný poměr, chtěli vést naši školu do katastrofy. Hlasy odpůrců je nutno vážit a sledovat, to také udělal ministr školství Dr Jar. Stránský, který původní návrh Dr Zd. Nejedlého dal přepracovat. Diference, které nastaly mezi učitelí měšťanských škol a profesory škol středních ve věci školy II. stupně, se urovnávají a urovnají. Obavy, které vážní kritické projevy, byly diktovány strachem, aby naše kulturní úroveň se nedostala na šikmou plochu. Jsou a byly opodstatněné, pokud odporovaly touhám po uniformitě, t. j. snahám o nediferencovanou školu II. stupně. Jestliže však poslední návrh osnovy školského zákona tuto nezdravou zásadu pustil, pak je sice možné ještě dále leccos namítat, ale není vhodné hrozit katastrofou.

Vyslovuji přesvědčení, že se k základnímu školskému zákonu dostaneme brzy, že to nebude, jak tvrdí p. prof. V. Hlavatý, »mrtvě narozené dítě překotných reformních snah«, ale začátek nového rozvoje našeho školství, naší kultury a civilizace, naší touhy vyzbrojit každého jedince našeho národa tak, aby podle svého nadání a podle svých schopností zaujal v naší národní společnosti nejsprávnější místo. Nová škola bude se musit víc věnovat výtěhově, neboť teprve kultura srdce ve spojení s rozvíjením intelektem poskytnou záruku růstu nových Čechoslováků, nového člověka, jakého si všichni přejeme.

Jaroslav P. Blažek

dopisy

Jak by odpověděla finanční správa

Vážený pane redaktore!

Nepatřím ke shovívavým kritikům finanční správy. Poznámka »Jak by odpovědělo ministerstvo financí« v č. 18 z 31. července 1947, jest však již zodpověděna čl. 6 vl. usnesení ze 17. června t. r. podle vyhlášky ministerstva financí z 30. června t. r., publikované pod č. 171 ve Věstníku ministerstva financí z 10. července t. r., doručov. něho 18. července. Ten zní:

(1) Převodem ze svých vázaných vkladů může poplatník zaplatit poměrnou část daně z obohacení, připadající na vázané vklady, kterých nabyl po 31. říjnu 1945, pokud vázanost těchto vkladů trvá ještě v den placení. Předpokladem je, že částka daně, kterou by mohl poplatník takto zaplatiti, převyšuje 200 Kčs.

(2) Částku daně z obohacení, která může být zaplácena převodem z vázaných vkladů, sdělí poplatníkovi na jeho žádost příslušný vyměřovací úřad (okresní finanční ředitelství, poplatkový úřad) a vydá o tom potvrzení pro perční úřad. Žádost i potvrzení jsou prosty kolku.

Snad by správnější závěry byly usnadněny větší pohotovostí právníků ve sledování předpisů.

Nemám ovšem pochyb o tom, že mrazhou tvrdost a nedorozumění působí tempo legislativy, neodpovídající době páry, elektřiny, radia a atomové bomby. Myslím právě tak na dobu 1 měsíce od vládního usnesení do jeho publikace, jako dobu 20 měsíců, po níž

vláda nepoužila zmocnění § 18 dekr. č. 91/1945 k úpravě placení daní vázanými penězi.

Bylo to asi ze snahy odčerpávat co nejvíce nových platidel, když vláda tak dlouho prodávěla s použitím tohoto zmocnění. Použila ho ovšem, zejména ohledně placení přímých daní způsobem, který naprosto neodpovídá benevolentnosti, s jakou snad byla uvolňována vázaná platidla jinými orgány. To správě vytkl pan dr. F. B.

Souvisejí to ovšem s nesourodostí veřejné správy v různých instancích. Vyšší instance v nedůvěře k nižším své příkazy klausulují co nejužší a nejtvrději. Instance nižší na oplátku použijí kdejaké mezery anebo neúplnosti, aby provedly svou — podle svého nejlepšího přesvědčení, anebo podle svého nejlepšího přátelství.

Znamenám se v dokonalé účtě

Dr Ilja Kříženecký

Je třeba plakat?

Tit

redakce listu »Dnešek«.

V č. 15. z 10. července t. r. bylo otištěno stručné sdělení p. K. Zahradníka pod nadpisem: »Byl bych plakal«.

Nevím, co pisatele pohnulo téměř k pláči, je asi měkkého srdce, a z obsahu poznámky soudě, sželelo se mu, že jeho příbuzná neměla po ruce v hotovosti kapitál, jenž dospěl k výplatě dožitím. Otištěni oně poznámky, postrádající jakoukoliv podstatnou příčinu k nov. náskému výpadu proti instituci, dnes v nové republice znárodněné, považují za unáhlené.

Čím se provinila pojišťovna? Tím, že nevyplatila splatný kapitál? Ci tím, že blahopřála oně pojištěnce? Kam míří pan K. Zahradník a kam míří redakce »Dnešku«?

Prosím, abyste laskavě uvedli skutkovou povahu na pravou míru. Podle zákona č. 91/1945 dekretu presidenta republiky o obnovení československé měny jsou veškeré vklady podle § 7 počínaje 1. listopadem 1945 vázány. Podle téhož § 7 odst. 2. jsou na roveň postaveny nároky na peněžité plnění pojištěnců z pojištění na život a podle téhož § odst. 3. jsou převody z vázaných vkladů na jiný vázaný vklad téhož vlastníka přípustné. Pojišťovna plnila jen svou povinnost vůči pojištěnci a použila vzorce dopisu z dob, fekněme protektorátních, když s potěšením oznámila splatnost kapitálu a blahopřála k dožití. Ovšem, kdyby bývala ona pojištěnka zemřela před splatností kapitálu, byl by snad pisatel jako dědic obdržel kapitál i projev soustrastí. V době protektorátu a prvé republiky se splatné kapitály bezprostředně po předložení nutných dokladů vyplatily v hotovosti.

Redakci dávám k nahlédnutí originál rozmnoženého sdělení, které se doplní dnes dodatkem o sdělení čísla spočetelní knížky za účelem převodu »vázaného vkladu«.

Jsem v účtě přátelské

Štábl

České knihy na Slovensku

Vážená redakcia Dneška!

Vo Vašich článkoch už dva razy, posledne v čísle zo dňa 17. VII. 1947 v článku »Není censury!«, spomenuli ste, že publikačný odbor ministerstva informácií dohodol sa s príslušným slovenským poverenictvom o vydávaní českých knih na Slovensku a v dôsledku tejto predpokladanej dohody prišli ste k určitým uzáverom.

Poverenictvo informácií vec vyšetrilo a konštatuje, že takej dohody vôbec niet. Je pravda, že sa ministerstvo informácií o takú dohodu pokúsilo, ale návrh prijatý nebol, lebo poverenictvo vidí v tom pokus censury a okrem toho vyznáva presvedčenie, že čeština má práve také právo má slobodne ozývať sa na Slovensku, ako slovenčina v Čechách.

Niektorí slovenskí spisovatelia debatovali s niektorými českými spisovateľmi o tejto veci, ale ani táto debata neprišla až po dohodu.

Peter Suchanský

listárna redakce

Oprava. V článku »Propaganda, která zabíjí« v č. 17 zběhla se nemilá tisková chyba, která hrubě porušuje smysl. Na str. 260 v druhém sloupci 21. řádek shora má být místo »K obyvatelům státu, který založil Goebbels...« »K obyvatelům státu, který srazil Goebbelse...«

Příští číslo Dneška vyjde pro prázdniny až za čtrnáct dní, 21. srpna, jako dvojčíslo.

Prosíme o adresu pana Horáka, autora článku »Nový typ demokracie«, otištěného v 13 čísle Dneška.

Redakce

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

František Hrubín:

MÁ BÁSEŇ

Zpívám a zpívám, neumělá
chválo
na křídla, která sílu neztratí,
na báseň, kterou — ztichlé
závratí —
v podobě křídel srdce roz-
pínalo.

O křídlech se mi od malička
zdáto
— ó křídla, křídélka, ó
křídlatí —
že závrat stromy z korun
vyvrátí,
že všude pro nás větru bude
málo.

A v ramenou mi škublo po
ránu
pocitem křídel, ještě teď mi
škube,
a křídlem napřed báseň má
se klube,

kufátko, s kterým sám tu
zůstanu —
bez křídel, pro něž orlové se
rodí,
na zemi, po níž moje dítě
chodí.

Ze sbírek »Zpěv hrobů a slunce«.

Lepší diamant s kazem nežli křemen bez kazu.

KONFUCIUS

NOVÉ KNIHY

HOROVY PŘEKLADY Z NOVÉ RUSKÉ POESIE

Mezi básnickými překlady, které se v poslední době objevily na knihkupeckém trhu, stavím v čelo svazek překladů Josefa Hory »Jesenin a Pasternak« (172, 60 Kčs, Fr. Borový), jenž vychází jako 12. sv. Díla. Horova účast v překladovém objevitelství po první světové válce je vůdčí. Objevil pro nás nejen klasickou krásu verše Puškinova, ale i tak typické a významné básníky ruské, jako jsou Sergej Jesenin a Boris Pasternak. Oba básníci svou krvavou pravdivostí i svým klasicky zručným veršem byli blízcí Horovu vývoji a zapůsobili plodně na jeho utváření. Jesenin, který se sám nazýval »posledním básníkem ruské vesnice«, je přechodním typem mezi dobou starou a novou. Vyšel jako chudý selský synek z patriarchální ruské vsi a dostal se záhy do konfliktu s městskou civilizací a později s tvrdostí nové revoluční skutečnosti. Sám melancholik, tu-

lák, deklarovany selský hoch, prožil tyto otřesy a vnitřní zmatek až k zoufalému vyústění sebevraždou v roce 1925. Jesenin je básníkem vsutku selským a jeho místo ve světové poesii je víc než čestné. Vyzpíval teskně mizející idyllost ruské vsi, pokusiv se několikrát najít vztah k Rusi sovětské. V tomto zápase podlehla a jeho básnické dílo je dokumentem opravdovosti tvůrčí.

Boris Pasternak, jehož lyriku přeložil Hora v roce 1935, je představitelem t. zv. čisté poesie, navazující na díla symbolistů a na R. M. Rilkeho. V začátcích strohý individualista a ciseleř dokonalého verše nalézal pozvořilou poměr k revoluční ruské skutečnosti a začlenil se do ní za velké vlastenecké války, ač ani dnes nepatří k básníkům v Sovětském svazu protežovaným. Zůstává osamocen svým zapojením na západnickou linii lyriky, která je protirozumná a je vysloveně orientována k citu. Pasternak je básník Horovi nejbližší a proto také jeho české přetlumočení je tak kongeniální a

významné. Všichni si zapamatujeme verše, v nichž básník s takovou lidskou odpovědností hledá vnitřní cestu k socialismu: »Socialismu dálko — blízká! / Blízká jsi — díš? Z tmy úzkosti / převez nás všechny, jimž se stýská, / však přísám život — jenom ty.« Oba překlady Josefa Hory znamenají obohacení naší literatury. Škoda jen, že byly v nynějším vydání vypuštěny informativní studie, které by byly vodítkem pro čtenáře. jp

Přetlumočeno ze Zeměd. novin.

Z BAJEK KARLA ČAPKA

Vůdce

Děk usilovně propagandě rozhodl Bůh, abych vedl svůj národ.

Novinář

Nežil jsem nadarmo... Na přiklad jen co nezávisti se mi podařilo vyvolat!

Diplomacie

Rovnováha síl, to je, když my máme převahu.

Vojevůdce

Použijete zbraní jen proti těm, kteří se brání, a ovšem i proti těm, kteří se nebrání.

John Gunther:

CÍSAŘ JAPONSKÝ

Královské zbytky jsou lepší než štědrost Páně.

Cervantes.

I císař japonský je lidská bytost. Jí, spí a má individuální život jako my ostatní. Narodil se; měl děti; zemřel. Ale jeho lidské znaky, ať jakkoli jsou zajímavé, jsou rozhodně převáženy složkou božství. Císař japonský se »narodil«; ale ne podle tradice, kterou sdílí lepší lidé pouze smrtelní. Císař japonský »zemřel«; ale jeho smrt jak jeho narození bude pouhou epizodou v kosmickém, věčném procesu, jak tomu říkají Japonci. Je lidský, ale také je poněkud bohem.

Japonský císař, ježto je božský, je něčím víc než hlavou státu. On sám je stát. Právověrní věří, že svrchovanost sídlí skutečně v osobě císařově, nikoli v nějakém vládním orgánu. Císař a národ jedno jsou. Všichni Japonci, nikoli jen císař, soudí, že jsou božského nebo polobožského původu; císař je vládnoucí božství, jakýsi otec, sjednocující

všechno obyvatelstvo ve své vznešené, neosobní a zářící »bytosti«.

Božské vlastnosti císaře japonského jsou pojmy, které lze těžko popsat. Především se při tom hned potopíme do mystiky. Ale není možno porozumět Japonsku, pokud přiměřeně neobjasníme úlohu trůnu, která je nad úlohou kteréhokoli trůnu západního právě pro tu složku náboženskou. Dále riskujeme, že urazíme Japonce, pro něž osoba císařova není vhodný předmět k popisování. Máme-li na mysli, co se stalo v Pearl Harbouru a později, můžeme klidně nechat tohoto riska.

Úcta, nepochybná bázeň, již věrní a vlastenečtí Japonci — a to znamená velmi značnou část japonského národa — pocítují k císaři, je zjev jedinečný v současné politice. Západníky to snad nepřekvapuje. Ale většina západníků, kteří jsou dědici tradic Aristotelových a Newtonových, kteří věří v platnost vědeckého výzkumu, ve volnou hru volné mysli, v rozumové zkoumání zkušenosti, shledá velmi mnoho překvapujícího v mystice

Japonska. Mystikou nemíním obhuzování sama sebe, míním toliko instinkt národa svobodně uznávat zjevy, které nelze ověřit rze rozumovými postupy.

Jádro japonského národa má velikou úctu k svému císaři, ale jen málo je těch, kdo ho spatřili. Je to proto, že se od nich očekává, že sklopí oči, když v nějakém obřadním průvodu on se blíží. Přesně vzato, není jim dovoleno hledět na něho — ač nepochybně někteří odvážlivci se na něj podívají. Původem této zvyklosti je mytologická víra, že přímý pohled Syna Nebes způsobí slepotu.

Portréty císaře je poměrně málo. Podle obecné zvyklosti se jeho tvář zakrývá tkaninou nebo celofánem.

Když císař cestuje, i kdyby to bylo na sta mil přes celé Japonsko, každá záclona v okně poděl celé cesty musí být stažena — horlivá policie má s tím hodně práce.

Nikdo nesmí shlížet shora na císaře. Věž nové policejní budovy v Tokiu nebyla nikdy dostavěna zčásti proto, že se zjistilo, že z jejích oken by se

mohlo hledět do císařských zahrad. (Na druhé straně moderní požadavky přinutily k úpravě tohoto pravidla; na příklad když císař zahajuje sněm, novináři s galerie na něho shlížejí.)

V únoru 1939 japonská policie zakázala představení Hamleta, ježto jeho »nebezpečné myšlenky by patrně způsobily nevážnost k panovnícké hodnosti«.

Týdeník Time přinesl na obálce císařův portrét 1936. Redaktoři byli požádáni, aby vyzvali čtenáře, aby nepokládali list přední stranou obálky do ruky nebo ani na ni stavěli nějaký předmět. Kreslíř William Gropper karikoval jednou císaře ve Vanity Fair — ne tuze ostře. Japonské velvyslanectví ve Washingtoně hned tlumočilo úřední protest. Japonské číslo listu Fortune, podivuhodně vypravené, bylo v Japonsku potlačeno ne tak pro svůj obsah, nýbrž proto, že na obálce přineslo obraz císařské chryzantémy, drahého japonského symbolu. (Fortune dala při tom chryzantémě 15 listků místo správných 16; snad to byl chytrý, ale neú-

Ruská literatura ve Švýcarsku. V ruské knihovně curyšského nakladatelství Artemis vyšel právě překlad Turgeněvova románu *Novina*. Je to třetí svazek řady, věnované ruské próse. Prvním svazkem byly Gogolovy *Mrtvé duše*, druhým Gončarovův *Oblomov*. V duchovědné řadě této ruské knihovny vyšly V. O. Klučevského *Ruské dějiny* od Petra Velikého po Mikuláše I. (dva svazky), a M. Volkonského *Děkabristé*.

Švýcarský autor, blízký K. Čapkovi. Ze švýcarských autorů stojí snad nejbliže našemu K. Čapkovi K. E. Heimeran. V nakladatelství Huber ve Frauenfeldu vyšly právě dvě jeho útlé knížky, jedna s názvem *Grundstück gesucht* a druhá, nazvaná *Gute Besse rung*. Autor má opravdový dar veselého a vtipného vyprávění o věcech nejobyčejnějších, které však nepostrádá hloubky, zamýšlí se často nad nejpřehavějšími věcmi života, persifluje sebe i jiné a doveđe udělat nevšední objevy v životě nejjednodušším. Tragiku životních situací doveđe zeslabit hledáním a nalézáním. Jejich komických stránek a prvků.

Knížnice filosofických studií »Traits«. Švýcarské nakladatelství »Trois collines« vydalo ve své knižnici »Traits«, redigované nedávno zesnulým filosofem Bernardem Groethuysenem, Sartrovy studii o Descartovi. V knižnici již vyšly tyto studie: Bernard Groethuysen: »Montesquieu«, Jean Paulhan: »Sade«, Lucien Febvre: »Michelet«, Lucien Scheler: »Marat«, Marcel Arland: »Diderot«, Simone de Beauvoir: »Hegel«, atd.

Monografie o švýcarském řezbářství. Švýcarskému řezbářskému umění minulosti, jak se zračí v bohatě vyřezávaných kostelních lavicích, je

věnováno ilustrované dílo P. L. Ganze a T. Seegra *»Das Chorgestühl in der Schweiz«* (nakladatelství Huber, Frauenfeld). Dílo přináší opravdu zajímavé ukázky tohoto lidového umění, jak je ještě dnes nalézáme v katedrálách a kostelích této země.

Novinky francouzské essayistiky. Gérard Walter vydal u Laffonta literárně historický essay, věnovaný André Chénierovi: *»André Chénier, son milieu et son temps«* (A. Ch., jeho prostředí a doba). Je to první úplný životopis básníkův. — René Dumesnil, který připravuje kritice, vydání Flaubertovy korespondence, vydal u Wittmanna *»Vybrané dopisy Gustava Flauberta«* (Lettres choisies de G. F.). — V nakladatelství Emile Paul vyšly intimní zápisky Anatola France: *»Les carnets intimes d'Anatole France«*, které komentoval znalec A. France Léon Carlas. — Nakladatelství Sagittaire vydalo Cassouův essay *»Réflexions sur le commerce des hommes«* (Óvahy o obcování s lidmi), v němž Cassou volá po tvůrčí samotě člověka.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Stefan Rusyl'a: ... *ohodnotka nevieme...* Nakl. Tranoscius v Lipt. Sv. Mikuláši. Edícia Tvorba. Strán 360, brož. 110 Kčs, viaz. 140 Kčs.

C. F. Ramuz: *Vrch hrůzy* (Derborence). Přel.: J. Felik. Vydav.: Tranoscius v Lipt. Sv. Mikuláši. Obálka Štefan Bednár. Str. 144, brož. 45 Kčs, viaz. 70 Kčs.

J. H. Lehmann: *Vatikánská politika za druhé světové války.* Z angl. orig. The Vatican Policy in the Second World War přeložil K. V. Vit. Vydalo Tiskové a nakladatelské družstvo Blahoslav, Praha. Stran 47, 21 Kčs.

spěšný pokus vyhnout se urážce úmyslnou nepřesností.)

Když člen císařské rodiny navštívil hotel Yamato v Mukdenu, obýval celé třetí poschodí, které je nejlépe zařízeno. Ze čtvrtého poschodí se pak vyklidili ostatní hosté.

Význačný zahraniční velvyslanc se tázal svého japonského tajemníka, co soudí o císařově vzhledu (byl úplně dobrý a normální), když oba se účastnili císařské garden party. Tajemník odepřel odpověď, protože prý by byla rouháním.

Jednou dopravní strážník špatně řídil císařský průvod při obřadu ve venkovské obci. Zabil se studem. (Není však pravda, že císařův šofer nebo strojvůdce musí spáchat harakiri při zpoždění auta nebo vlaku.)

Lékařům nebylo dovoleno dotknout se těla císařova otce i děda, leda hedvábnými rukavicemi. Je také legenda, že i dvorní krejčí musil brát míru na oděv nebožtíka císaře z uctivé vzdálenosti — pak

ovšem bylo poněkud těžké udělat jej tak, aby dobře padl.

Velmi známý právník a profesor dr. Minobe, který byl předsedou správy tokijské císařské university po 30 let, přišel do zaměstnání a jen tak tak ušel zavraždění, protože se ukázalo, že v knize, vydané před 20 lety, se zmiňoval o trůnu jako pouhém »organu« státu.

Takové podrobnosti, vybrané z tuctu jiných, jsou dostatečným předběžným náznakem, jak jasná a zároveň neprůhledná je svatozář, která obklopuje císaře. Musíme se pokusit definovat tuto svatozář, abychom ji opsali. Císař je živý symbol, emblém, zosobnění japonského osudu, který se ocitl v rozhodném konfliktu s osudem Spojených států a který vyžaduje úplného a nestranného průzkumu.

A tak císařem japonským zahajujeme toto opeplutí jedné pevniny.

Z knihy *Asto jaké je, která vyjde na podzim v nakladatelství Fr. Borový.*

Ing. Jos. Bartovský: *Vodní cesty a vodo hospodářské plánování v Čechách a na Moravě.* Nakl. Společnosti Dunajsko-oderského průplavu. Stran 107, 120 Kčs.

Aldous Huxley: *Po řadě let...* Román. Z angl. orig. After Many a Summer přeložila Jarmila Fastrová. S obálkou a v úpravě Jaroslava Švába. Naklad. Václav Petr. Stran 257, brož. 63 Kčs.

Anna Achmatová: *Bílé hejno.* Poesie sv. 58. Přeložila M. Marčanová. Doslov napsal Bohumil Mathesius. Vydal Melantrich. Obálka a graf. úprava F. Muzika. Stran 128, brož. 50 Kčs.

Frant. Hrubín: *Zpíváno z dálky.* Verše z let 1932-38. Obálka a úprava F. Muzika. Nakl. Melantrich, Stran 80, brož. 30 Kčs.

Prof. dr. Jiří Král: *Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblasti.* Vydal Melantrich. Obálka Jar. Šváb. Stran 309, brož. 149 Kčs.

Artur Závodský: *Dobry občan moderní obce.* Život a dílo Paula Bureaua. Nakl. J. Těšík, Hranice. Stran 103, 69 Kčs.

A. Frélich: *Odvážné srdce.* Ilustrace Jar. Lebeda. Obálka Fr. Vrobel. Vydal R. Promberger. Stran 168, váz. 74 Kčs.

Jiří Hronek: *Údolí jasu.* Román. Obálka Kamil Lhoták. Nakl. Práce. Stran 346, brož. 96 Kčs, váz. 120 Kčs.

Bill Mauldin: *Na frontě.* Z amerického orig. Up Front přeložil J. Lorenc. S původními kresbami autora. Obálka a vazba Jar. Šváb. Nakl. Václ. Petr. Stran 232, brož. 80 Kčs.

Jarosl. Halbhauer: *Hospodářská politika nového Československa ve světle poznatků moderní ekonomiky.* Pokus o rozbor a kritiku. Obálka Fr. Muzika. Nakl. Práce. Stran 134, brož. 50 Kčs.

S. Michajlov: *Hospodářské ozbrojení Německa.* Přeložil J. Schánilec. Obálku navrhl Zd. Adla. Nakl. Svazu přátel SSSR. Stran 79, 25 Kčs.

Nejhodnotnější politická literatura z nakladatelství FR. BOROVÝ

Jaroslav Stránský:

HOVORY K DOMOVU

Druhé doplněné vydání. 562 stran, brož. 100 Kčs. —

... čím tato všechna krásná slova a krásné myšlenky byly za války, dobře víme. A nepochybuje me, že pro náš budoucí život v míru budou učebnicí víry v mravní hodnoty, které se nemění změnou času a prostředí. Národní osvobození.

Vavro Šrobár:

Z MŮJHO ŽIVOTA

548 stran, brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

K spravedlivému pochopení slovenského problému přináší Šrobárovy paměti tolik materiálu, že každá knihovna - soukromá i veřejná - měla by si je opatřit. Svobodné Československo.

Ferdinand Peroutka:

TAK NEBO TAK

228 stran, brož. 70 Kčs, váz. 95 Kčs.

Soubor úvodníků a článků, jimiž Peroutka bojoval o demokratickou linii života v nové republice a jež byly nejdiskutovanějšími projevy české poválečné žurnalistiky.

Winston S. Churchill:

NELÍTOSTNÝ ZÁPAS

468 stran, brož. 90 Kčs, váz. 118 Kčs.

Cena tohoto druhého dílu projevů válečného britského premiéra je hlavně v tom, že nám odhruňuje oponu, za níž se schovávaly vnitřní britské nesnáze. A promítneme-li Churchillovy projevy na základnu těchto obtíží, vidíme, že Churchill byl politik nesmírně prozíravý. Svobodné noviny.

Dodá každý knihkupec.